

**UNIVERSITY
OF TURKU**

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR	Loukonen, Jaakko
TITLE	Humen motivaatioargumentista ja aktiivisesta periaatteesta
YEAR	2025
VERSION	Publisher's PDF
CITATION	Loukonen, Jaakko Humen motivaatioargumentista ja aktiivisesta periaatteesta Ajatus: Suomen Filosofisen Yhdistyksen Vuosikirja 2025 (82)
LICENSE	CC BY NC

Humen motivaatioargumentista ja aktiivisesta periaatteesta

JAAKKO LOUKONEN

Johdanto

Toimijan moraaliarvostelman ja motivaation välillä nähdään tavallisesti olevan läheinen yhteys (vrt. Björnsson ym. 2015, 1). Ei ole kuitenkaan selvää, mikä on tarkkaan ottaen näiden välinen suhde. Jos henkilö kertoo, että hänen on moraalisesti oikein muuttaa omia kulutustottumuksiaan, koska ne ovat ristiriidassa ilmastonmuutoksen hillitsemisen suhteen, ajattelemme hänen olevan motivoitunut toimimaan arvostelmansa mukaisesti ja muuttavan kulutustottumuksiaan. Usein myös ajatellaan, että moraalimotivaatio voi vaihdella hyvin paljon eli että se voi olla hyvin vahvaa tai hyvin heikkoa tai se voi olla jotakin näiden väliltä. Lisäksi melko tavallisesti ajatellaan, että henkilöltä voi puuttua kokonaan moraaliarvostelmansa mukainen motivaatio, jolloin puhutaan *amoralismista*. Syynä tähän voi olla esimerkiksi masennus tai se, että yksilö ei välitä moraalien vaatimuksista (Brink 1997, 17–18).¹ Jos henkilö ei milloinkaan motivoitu toimimaan moraaliarvostelmansa mukaisesti alamme

¹ Kaikkiin tapauksiin, jossa henkilöltä puuttuu moraaliarvostelmansa mukainen motivaatio, ei välttämättä viitata amoralismina, kuten on

ehkä epäillä, onko hän tosiasiaassa tehnyt moraaliarvostelmaa vai ei (vrt. Björnsson ym. 2015, 1).

Edellä esitetyt huomiot liittyvät *moraalimotivaation ongelmaan*, jolla tarkoitetaan tässä artikkelissa sitä, millainen yhteys on toimijan moraaliarvostelman ja motivaation välillä (vrt. Rosati 2016). Moraalimotivaation ongelmaan on esitetty kahta ratkaisua, jotka ovat motivaatioeksternalismi ja motivaatiointernalismi. *Motivaatiointernalismin* mukaan henkilön moraaliarvostelman ja motivaation välillä on välttämätön suhde (Björnsson ym. 2015, 1). Tämän käsityksen mukaan, jos henkilö pitää tiettyä tekoa moraalisesti oikeana (tai vääränä), hän välttämättä motivoituu arvostelmansa mukaisesti. *Motivaatioeksternalismin* mukaan taas kyseinen suhde on kontingentti, joten sen mukaan henkilön moraaliarvostelmasta ei välttämättä seuraa sitä vastaavaa motivaatiota (Björnsson ym. 2015, 1).²

Hume esittää teoksissaan *A Treatise of Human Nature* (1739–1740) ja *An Enquiry concerning the Principles of Morals* (1752)³ niin kutsutun *motivaatioargumentin*, jossa hän esittää oman ratkaisunsa moraalimotivaation ongelmaan.⁴ Argumentti on ollut varsin vaikutusvaltainen ja se on herättänyt paljon keskustelua eri aikoina. Ei ole kuitenkaan aivan selvää, miten se pitäisi ymmärtää, sillä osa tulkitsee Humen edustavan internalismia ja osa taas eksternalismia (vrt. Radcliffe 2021, 25; ks. myös Rad-

esimerkiksi masennuksen kohdalla. Kiitän anonymiä arvioijaa tästä huomiosta.

² Jatkossa mainittuihin teorioihin viitataan lyhyesti ”internalismina” ja ”eksternalismina”.

³ Jatkossa teoksiin viitataan lyhenteillä THN ja *Treatise* sekä EPM ja toinen *Enquiry*.

⁴ Motivaatioargumentti on suunnattu moraalista rationalismia vastaan ja sen avulla puolustetaan moraalista sentimentalismia. *Moraalisella rationalismilla* tarkoitetaan tässä käsitystä, jonka mukaan moraaliarvostelmat perustuvat viime kädessä järkeen (Tiberius 2015, 88). *Moraalisella sentimentalismilla* tarkoitetaan puolestaan käsitystä, jonka mukaan emotioilla ajatellaan olevan moraaliarvostelman tekemisessä keskeinen ja perustava rooli (Nichols 2008, 255).

cliffe 2006, 354). Tässä artikkelissa sovitetaan Humen moraali-motivaatiota koskevia käsityksiä nykyaikaisiin metaeettisiin ja psykologisiin näkemyksiin ja esitetään motivaatioargumentista internalistinen tulkinta.⁵ Tarkastelu aloitetaan motivaatioargumentista ja sen uudelleenmuotoiluista. Toiseksi esitetään analyysi emootioon sisältyvästä *aktiivisesta pariaatteesta* ja selvitetään mainitun periaatteen merkitystä motivaatioargumentin kannalta. Analyysissä korostuu yhtäältä emootion arvioiva rooli moraaliarvostelman tekemisessä ja toisaalta sen merkitys motivaation synnyttäjänä. Kolmanneksi tarkastellaan ”järkevän lurjuksen” haastetta Humen sentimentalistiselle ja internalistiselle näkemykselle sekä muotoillaan vielä yksi versio motivaatioargumentista. Neljänneksi huomio kohdistetaan niin kutsuttuun representaatioargumenttiin, jolla Hume tukee motivaatioargumenttia. Lisäksi selvitetään laajemmin hänen näkemystään järjen roolista arvostelman tekemisessä. Viidenneksi tarkastelua laajennetaan epistemologian ja metafysiikan alu-

⁵ Humen elinaikana ei puhuttu metaetiikasta eikä moraalin ontologiaa, epistemologiaa ja moraalipsykologiaa tarkasteltu ainakaan siinä laajuudessa ja sillä tarkkuudella kuin nykyään on tapana tehdä. On myös esitetty, että näkemykset moraaliarvostelman luonteesta eli kognitivismista ja nonkognitivismista kehitettiin vasta 1920-luvulla (ks. Radcliffe 2018, 138). Vastaavasti käsitteet ”internalismi” ja ”eksternalismi” lienee metaetiikassa ensimmäisenä ottanut käyttöön W. D. Falk (1945, 1947–1948) ja William K. Frankena (1958) (Dancy 1993, 1 n. 1; Björnsson ym. 2015, 3). Jonas Olson kiinnittää huomiota anakronismin haasteisiin, kun Humen näkemyksiä tulkitaan nykyajan käsitteistön avulla. Samalla hän kuitenkin pitää mielekkäänä sen selvittämistä, mitkä metaeettisistä näkemyksistä sopivat parhaiten yhteen Humen käsitysten kanssa. Tällainen tarkastelu on Olsonin mukaan valaisevaa niin historiallisesti kuin filosofisestikin ja se voi rikastuttaa ymmärrystämme Humen käsityksistä, ja toisaalta nämä voivat lisätä ymmärrystämme nykyisistä metaeettisistä näkemyksistä. (Olson 2021, 96.) Radcliffe (2018, 138) kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että ei tule odottaa klassisten filosofien kuten Humen vastaavan sellaisiin kysymyksiin, joita varten he eivät ole teorioitansa suunnitelleet.

eelle esittämällä moraalisen kognitivismin ja moraalisen anti-realismmin mukaiset tulkinnat Humen näkemyksistä. Lopuksi artikkelissa luodaan yhteenveto edeltävän tarkastelun pohjalta.

Motivaatioargumentti⁶

Humen mukaan moraalit on käytännöllistä siinä merkityksessä, että se vaikuttaa passioihin ja tekoihin. Yleinen kokemus vahvistaa hänen mukaansa sen, että ihmiset usein ohjautuvat toimimaan velvollisuuksiensa mukaisesti. (THN 3.1.1.5.) Koska moraalit vaikuttaa passioihin ja tekoihin ja järki yksinään ei tähän pysty, eivät ”moraalin säännöt” voi perustua pelkästään järkeen (THN 3.1.1.6). Järki on tässä suhteessa ”voimaton” (engl. *impotent*) (THN 3.1.1.6) tai ”tehoton” (engl. *inactive, inert*) (THN 3.1.1.7, 3.1.1.8). Hume haastaa tällä niin kutsutulla *motivaatioargumentilla*⁷ rationalismmin, jonka mukaan moraaliarvostelmat perustuvat viime kädessä järkeen.⁸ Motivaatioargumentti voidaan esittää seuraavasti:

⁶ Olen tarkastellut Humen motivaatioargumenttia ja aktiivisen periaatteen käsitettä myös lisensiaatintutkimuksessani (Loukonen 2016).

⁷ Rachel Cohon (2008, 13 n. 2) on aikaisemmin käyttänyt argumentista nimitystä ”motivaatioargumentti”. Charlotte R. Brown (2011, 224) on nimennyt tämän ”argumentiksi motivaatiosta”. Don Garrettin (2015, 249) mukaan argumenttia on joskus nimitetty ”motivaatioargumentiksi”. Elizabeth S. Radcliffe (2018, 114) käyttää argumentista nimitystä ”motivaatioargumentti”. Ks. motivaatioargumentin erilaisista muotoiluista Cohon 2008, 86–90 ja Radcliffe 2018, 114–115.

⁸ Hume mainitsee rationalisteista muun muassa Samuel Clarkin (1675–1729) ja William Wollastonin (1659–1724) (Letter 37; ks. myös Beauchamp 1998, 204 alaviite 3; Brown 2011, 220–221). Humen mukaan nämä tekivät rinnastuksen, jossa ”moraalin propositiot olivat luonteeltaan samanlaisia matemaattisten ja abstraktien tieteiden totuuksien kanssa, *pelkästään* järjen kohteita, ei meidän sisäisten *maku-jemme* ja *sentimenttiemme tunteiden*” (Letter 37).

- (P1) Moraali herättää passioita ja tuottaa tai estää tekoja.
- (P2) Järki yksinään ei voi herättää passioita ja tuottaa tai estää tekoja.
- (JP) (Siispä moraalin säännöt eivät ole järkemme johtopäätöksiä. (THN 3.1.1.6.)

Hume käyttää motivaatioargumentin eri versioissa (ja viitataan moraaliarvostelman tekemiseen) muun muassa sellaisia nykyaikaisen emotionin kaltaisia käsitteitä kuin ”passio” (THN 3.1.1.6), ”affekti” (THN 3.1.1.6; EPM 1.7), ”sentimentti” (THN 3.1.2.9, EPM 1.3) ja ”tunne” (EPM 1.3, EPM 1.9). Passiot ovat hänen mukaansa reflektiivisiä⁹ vaikutelmia, jotka voidaan jakaa tyyniin (engl. *calm*) ja rajuihin (engl. *violent*) passioihin (THN 2.1.1.3). *Tyynet passiot* ovat tyypillisesti sellaisia passioita, jotka eivät saa mielessä aikaan voimakkaita tuntemuksia tai epäjärjestystä. Näihin Hume lukee kauneuteen ja moraaliiin liittyvät passiot. *Rajut passiot* ovat puolestaan tavallisesti passioita, jotka saavat aikaan voimakasta mielenliikutusta, kuten on vihan ja rakkauden kohdalla. (THN 2.1.1.3.)¹⁰

Hume näyttäisi pitävän ”passioita” ja ”affekteja” synonyymeina, sillä hän käyttää niitä vaihdellen motivaatioargumentin yhteydessä (ks. esim. THN 3.1.1.6; ks. myös Cohon 2008, 33). Sentimentin käsite näyttäisi puolestaan tulevan lähelle tyynen passion käsitettä, sillä Hume käyttää ”sentimenttiä” toisessa

⁹ ”Reflektiivinen” ei tässä yhteydessä viittaa järkeilyyn tai kontemplaatioon, vaan kyse on eräänlaisesta ”refleksiivisestä liikkeestä”, jossa ”mieli palaa tiettyihin ideoiden edustamiin kohteisiin ja reagoi niihin” (Radcliffe 2018, 17). Esimerkiksi sopivasti hiukoessa idea voi-leivästä saa aikaiseksi passion ja halun syödä voileipä.

¹⁰ Hume huomauttaa, että erottelu ei ole kovin täsmällinen, ja hän mainitsee estetiikkaa koskevat esimerkit runouden ja musiikin hurmasta, joka liittyy tyneen passioon, mutta joka voi nousta ”suurimpiin korkeuksiin”. Vastaavasti taas rajujen passioiden luokkaan kuuluvat passiot voivat heikentyä ”pehmeiksi emotionioiksi”, jotka ovat ”tavallaan huomaamattomia”. (THN 2.1.1.3.)

Enquiryssa viitattaessaan moraaliarvostelman tekemiseen.¹¹ Hän esimerkiksi kysyy, onko ”moraalin yleinen perustus” johdettu ”järjestä vai sentimentistä” (EPM 1.3). Lisäksi Hume kertoo, miten melkein aina ”järki ja sentimentti toimivat yhdessä” moraaliarvostelmia tehtäessä (EPM 1.9). Elizabeth Radcliffen (2018, 17–18) tulkinnan mukaan moraaliin ja estetiikkaan liittyvät sentimentit ovat tyyniä passioita. Humen mukaan tyynet passiot ”tuottavat vähän emootiota mielessä ja ne ovat enemmän tiedettyjä vaikutusten kuin välittömän tunteen tai aistimuksen pohjalta” (THN 2.3.3.8). Teoksessaan *A Dissertation on the Passions* (1757), joka pohjautuu *Treatisen* toiseen kirjaan, hän menee näkemyksessään vielä pidemmälle ja esittää, että ”yleinen ja tyyni passio ... vaikuttaa tahtoon, ilman että se herättää mitään aistittavaa emootiota” (DP 5.2).¹² John Deigh (2010, 22) tulkitsee Humen tyynen passion käsitettä siten, että tämä mahdollistaisi tiedostamattomat emootiot. Deighin mukaan Humen käsitys tyynistä passioista antaa ymmärtää ensinnäkin sen, että ”voimme tietää emootiosta riippumatta sen fenomenaalisesta luonteesta” ja toiseksi, että ”voimme ajatella sen olevan läsnä ja toiminnassa, vaikka siltä puuttuu fenomenaalinen läsnäolo”.¹³ Tämä käsitys emootiosta haastaa Deighin mukaan perinteisen empirismin mukaisen näkemyksen, koska siinä kiinnitetään huomiota ennemminkin emootion motivationaaliseen puoleen kuin sen affektiiviseen puoleen. (Deigh 2010, 22.)¹⁴

Jatkossa emootion käsitteellä korvataan ajoittain Humen käyttämiä käsitteitä kuten ”passio”, ”sentimentti”, ”tunne” ja ”affekti”. Keith Oatleyn, Dacher Keltnerin ja Jennifer M. Jenkinsin määritelmän mukaan *emootiot* ovat ”moniosaisia reaktioita haasteisiin tai tilaisuuksiin, jotka ovat tärkeitä yksilön päämäärien ja erityisesti sosiaalisten päämäärien kannalta” (Oatley

¹¹ Lisäksi Hume rinnastaa ”sentimentin” ”tunteeseen” tarkastellessaan moraaliarvostelman tekemistä (THN 3.1.1.26, THN 3.1.2.4; ks. myös Radcliffe 2018, 112).

¹² Kursivointi kirjoittajan.

¹³ Ks. vastaavanlaisesta käsityksestä Sayre-McCord 2008, 310.

¹⁴ Artikkelissa esiintyvät käännökset ovat kirjoittajan.

ym. 2006, 29).¹⁵ Tämä nykyaikainen luonnehdinta emootioista näyttäisi tavoittavan varsin hyvin Hume eri emootiotermien keskeiset sisällöt. Usein henkilö tuntee emootion fenomenalisesti, kun se vaikuttaa hänessä. Tunne ei kuitenkaan ole emotion välttämätön ehto, sillä emootio voi vaikuttaa ihmisessä, vaikka hän ei sitä tiedostaisikaan (Damasio 1999, 47). Tämä käsitys näyttäisi olevan yhdenmukainen Hume näkemyksen kanssa tyynestä passiosta eli sentimentistä, joka ei ”herätä mitään aistittavaa emootiota”. Henkilö voi siis tämän näkemyksen mukaan, ja yhdistettynä sentimentalistiseen tulkintaan, tehdä moraaliarvostelman ilman, että hän on tietoinen arvostelman tekemisen prosessissa vaikuttavasta emootiosta. Hume mukaan tyynet passiot sekoitetaan helposti järjen toimintaan, koska näiden välillä ei ole ”ilmeistä eroa” (THN 2.3.3.8). Tämä ilmenee esimerkiksi siinä, että tyynet passiot, toisin kuin rajut passiot, eivät aiheuta ”epäjärjestyä sielussa” (THN 2.3.3.8).

Hume käyttää motivaatioargumentin ensimmäisessä premississä termiä ”moraali” (engl. *morals*) ja johtopäätöksessä termejä ”moraalin säännöt” (engl. *the rules of morality*). Hän käyttää samassa asiayhteydessä myös termiä ”moraali” (engl. *morality*) (ks. THN 3.1.1.4 & 3.1.1.5) sekä viittaa ”erotteluun moraalisen hyvän ja pahan välillä” (THN 3.1.1.10 & 3.1.1.16). Tietyin varauksin edellä mainitut moraalialueita koskevat termit ja luonnehdinnat voitaisiin korvata termillä ”moraaliarvostelma”.¹⁶ Korvaamisen (koskee sekä ”moraalia” että ”passiota”) jälkeen ensimmäinen premissi kuuluisi: ”Moraaliarvostelma herättää emootioita ja tuottaa tai estää tekoja.”

Tässä artikkelissa esitetään tulkinta, jonka mukaan ensimmäisessä premississä esiintyvä ”moraali” ei viittaisikaan mo-

¹⁵ Oatley ym. (2006, 415) viittaavat moniosaisilla reaktioilla ensinnäkin tietoisuuteen emootiosta, jolloin voidaan viitata tunteeseen, toiseksi kehossa tapahtuviin muutoksiin, kolmanneksi tunnistettaviin ilmauksiin ilmeissä, äänen sävyssä ja eleissä, ja neljänneksi toimintavalmiuteen.

¹⁶ Esimerkiksi Rowland Stout (2005, 46) on menetellyt näin. Ks. myös Cohon 2008, 13.

raaliarvostelmaan, toisin kuin johtopäätöksen ”moraalin säännöt”, vaan tietynlaisiin (moraalia koskeviin) asiantiloihin, jotka havaittuamme saavat meidät potentiaalisesti reagoimaan tietyllä tavalla. Mainitut havainnot herättävät meissä tietynlaisia emootioita, joiden pohjalta vasta pystymme tekemään moraaliarvostelmia. Hume käyttää toisessa *Enquiryssa* vastaavassa asiayhteydessä ”moraalin” sijaan ilmauksia ”oikean ja väärän mielikuvat” (EPM 1.2) ja hyveen ja paheen ”representaatiot” (engl. *representations*) (EPM 1.7), jotka näyttäisivät antavat tukea esitetylle tulkinnalle. Jos näemme ihmisen huvikseen nostavan kissan hännästä ilmaan, niin tämä havainto ja kokonaisuuden tarkastelu saa meissä aikaan negatiivisen emootion, ja paheksomme tekoa.¹⁷ ”Moraali” ei siis tarkoittaisi ensimmäisessä premississä moraaliarvostelmia, vaan olisi niiden eräänlainen ”esiaste” – kyse olisi asiainiloista ja tapahtumista, jotka havaittuamme saavat meissä potentiaalisesti aikaan moraaliarvostelman.¹⁸

Edellä esitettyä näkemystä näyttäisi tukevan se, että silloin kun Hume tarkastelee ”moraalin” (engl. *morals* ja *morality*) vaikutusta, hän viittaa sekä passioihin että tekoihin (esim. THN 3.1.1.6 ja 3.1.1.4). Silloin taas, kun hän viittaa moraaliarvostelman tekemiseen, eli ”erotteluun moraalisen hyvän ja pahan välillä” (THN 3.1.1.16), hän kertoo sen vaikuttavan vain tekoihin (ilman passioita tai affekteja). Tästä voitaneen päätellä, että moraaliarvostelman tekeminen edellyttää Humen mukaan emootiota, ja siksi vaikutuksessa ei tässä yhteydessä tekojen lisäksi mainita passioita tai affekteja. Toiseksi näkemystä tukee toisen *Enquiryyn* versio motivaatioargumentista. Siinä Hume kertoo, että ”[m]ikä on kunniakasta, mikä on reilua, mikä on säädyllistä,

¹⁷ Humen mukaan teot ovat mielen ulkoisia merkkejä ja moraaliarvostelmat kohdistuvat niihin motiiveihin, jotka aikaansaavat teot (THN 3.2.1.1).

¹⁸ Cohon kiinnittää myös huomiota ”moraaliin” ja ”moraalin sääntöjen” eroavaisuuteen. Hänen tulkintansa mukaan ”moraali” ensimmäisessä premississä viittaisi moraalisen erottelun prosessiin, kun taas ”moraalin säännöt” johtopäätöksessä viittaisi mainitun prosessin tuotokseen (Cohon 2008, 89).

mikä on jaloa, mikä on anteliasta, ottaa sydämen hallinnan ja elävöittää [*animates*] meidät hyväksymään ja säilyttämään sen” (EPM 1.7). Toisin sanoen havainnot moraalisisista asianteiloista (vrt. engl. ”*morals*” ja ”*morality*”), jotka koskevat hyveitä, herättävät emotionaalisen reaktion, jonka pohjalta tehdään moraaliarvostelma ja josta seuraa arvostelmaa vastaava teko (motivaatio). Edellä esitetty lainaus vastaa *Treatisen* motivaatioargumentin ensimmäistä premissiä. Hume EPM:ssä käyttämä ilmaus ”sydämen hallinta” voidaan luontevasti ymmärtää metaforana emotionaaliselle prosessoinnille.¹⁹ Tätä näkemystä tukee se, että heti motivaatioargumentin jälkeen hän esittää seuraavan näkemyksen: ”Vaienna kaikki lämpimät tunteet ja mielymykset hyveen puolesta ja kaikki inho tai vastenmielisyyys paaheen puolesta: tämä tekee ihmiset täysin välinpitämättömiksi näille erotteluille” (EPM 1.8).

Motivaatioargumentin johtopäätöksessä esitetään ”siispä moraalin säännöt eivät ole järkemme johtopäätöksiä”. Tässä ”moraalin säännöt” näyttäisivät viittaavan moraaliarvostelmiin, sillä Hume toteaa myöhemmin vastaavassa yhteydessä, että järki ei voi olla ”moraalisesti hyvän ja pahan erottelun lähde” (THN 3.1.1.10; ks. myös THN 3.1.1.16). Vastaavasti toisessa *Enquiryssa* hän motivaatioargumentin johtopäätöksen yhteydessä kirjoittaa hyveitä ja paheita koskevista erotteluista (engl. *distinctions*) (EPM 1.8) sekä ”moraalin määräytyneisyydestä” siinä yhteydessä, kun pohditaan, kumpaan moraaliviime kädessä perustuu, järkeen vai sentimenttiin (EPM 1.6). Nämä luonnehdinnat näyttäisivät tukevan ajatusta, että motivaatioargumentin johtopäätöksessä viitataan moraaliarvostelmiin, jolloin johtopäätös voidaan esittää muodossa ”siispä mo-

¹⁹ On hieman yllättävää, että kun Radcliffe (2018, 114) rekonstruoi toisen *Enquiry*n motivaatioargumentin, hän jättää mainitsematta ensimmäisessä premississä ”sydämen hallinnan”, joka viittaa emootioon, ja joka on sentimentalismien mukaan keskeinen tekijä moraaliarvostelmaan tekemisen prosessissa.

raaliarvostelmat eivät ole järkemme johtopäätöksiä”. Motivaatioargumentissa siis kiistetään rationalistinen näkemys, että moraaliarvostelmat voitaisiin päätellä järjen avulla.

Jatkossa motivaatioargumentin tarkastelu sovitetaan nykyaikaiseen moraalimotivaatiokeskusteluun. Argumentin ensimmäisessä ja toisessa premississä viitataan ”tekoihin”, mutta jatkossa ”teon” sijaan viitataan ”motivaatioon”. Tätä ratkaisua perustellaan seuraavassa kappaleessa. Motivaatioargumentin on usein ajateltu sitoutuvan internalismiin, sillä argumentin pätevyys on riippuvainen siitä, että sen ensimmäinen premissi ymmärretään tietynlaisen internalismin muodon mukaisesti (Radcliffe 2006, 356; Brown 2011, 226; Mackie 1980, 52–53). Tämän näkemyksen mukaan esimerkiksi henkilön nähdessä kissaa retuutettavan hännästä ja pitäessä tekoa moraalisesti vääränä, hän välttämättä motivoituu arvostelmansa mukaisesti eli pyrkii esimerkiksi puhumalla estämään teon jatkumisen. Vastaavasti ihminen, joka pitää moraalisesti oikeana muuttaa omia kulutustottumuksiaan ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi välttämättä motivoituu moraaliarvostelmansa mukaisesti. Tämä ilmenee esimerkiksi motivaationa tehdä muutoksia omaan ravintoon.

Nykyisin internalismissa ei ajatella, että välttämätön suhde vallitsee moraaliarvostelman ja teon välillä, vaan ainoastaan moraaliarvostelman ja motivaation välillä. Tämän internalistisen näkemyksen mukaan on mahdollista, että henkilö ei toimi moraaliarvostelmansa mukaisesti, koska hänen motivaationsa on liian heikko. Esimerkiksi muut (ei-moraaliset) motivaatiot voivat olla vahvempia kuin hänen moraalimotivaationsa.²⁰ (Svavarsdóttir 2006, 164; Radcliffe 2018, 116.) Hume kuvaa heikkoa moraalimotivaatiota tarkastellessaan hyväntahtoisuuteen liittyviä sentimenttejä. Ollessaan ”riittämättömiä liikutta-

²⁰ Olettakaamme tässä, että motiivien joukossa on ainoastaan yksi moraalimotiivi. Lisäksi, vaikka henkilön moraalimotivaatio olisi kausaalisesti vahvin, voi jokin ulkoinen este kuten toinen ihminen estää moraaliarvostelman mukaista tekoa tapahtumasta esimerkiksi tukkimalla arvostelman tekijän suun tai pitämällä häntä riittävän lujaa kädestä.

maan jopa kättä tai sormea kehostamme täytyy niiden silti ohjata mieleemme määräytymistä [...] [ja] tuottaa viileän etusijan sille, mikä on hyödyllistä ja käytännöllistä ihmiskunnalle, sen yläpuolelle, mikä on haitallista ja vaarallista” (EPM 9.4). Tämä voidaan ymmärtää siten, että henkilö on tehnyt sentimenttiin (emootioon) pohjautuvan moraaliarvostelman, jolloin hänellä on sen mukainen hyvin heikko motivaatio, joka ei kuitenkaan saa aikaan arvostelman mukaista fyysistä tekoa (vrt. Radcliffe 2021, 31).

Edellä esitettyjen muutosten ja huomioiden jälkeen motivaatioargumentti voidaan esittää seuraavasti. Johtopäätökseen on lisätty vielä toisessa premississä esiintyvä ”yksin”.

- (P1) Moraali herättää emootioita ja motivoi.
- (P2) Järki yksinään ei voi herättää emootioita ja motivoida.
- (JP) Siispä moraaliarvostelmat eivät ole yksin järkemme johtopäätöksiä.²¹

Mikäli edellä esitetyt tulkinnat ovat oikean suuntaisia, voidaan motivaatioargumentti esittää vielä siten, että siitä jätetään pois ensimmäisestä premissistä pois ”moraali” (engl. *morals*) tulkituna sellaisena moraalia koskevana ilmiönä, joka vasta herättää moraaliarvostelman. Tämän jälkeen kyseinen premissi voidaan esittää siten, että siinä on huomioitu tilanne, jossa moraaliarvostelma on jo tehty ja jossa arvostelma synnyttää vastaavan motivaation. Tällöin ensimmäinen premissi voidaan esittää lyhyesti muodossa ”Moraaliarvostelmat motivoivat.” Tämän jälkeen motivaatioargumentti voidaan esittää seuraavasti:

²¹ Jesse Prinzin argumentti sentimentalismista tulee lähelle esitettyä muotoilua. Moraaliarvostelmien ajatellaan siinä koostuvan emotionaalisisista asenteista, jotka motivoivat (ks. Prinz 2015, 70).

- (P1) Moraaliarvostelmat motivoivat.
- (P2) Järki ei yksinään motivoi.
- (JP) Siispä moraaliarvostelmat eivät ole yksin järkemme johtopäätöksiä.²²

Jotta motivaatioargumentti rationalismia vastaan olisi pätevä, tulee ensimmäinen premissi ymmärtää siten, että moraaliarvostelman tekeminen *itsessään* (välttämättä) motivoi ilman, että siihen tarvitaan mitään moraaliarvostelman ulkopuolista emotionia tai motivaatiota (Radcliffe 2018, 115, 121–122; Mackie 1980, 52–53).²³ Koska järki ei yksinään motivoi, mutta moraaliarvostelman tekeminen motivoi, seuraa tästä, että moraaliarvostelmat eivät ole yksin järkemme johtopäätöksiä. Mikäli ensimmäistä premissiä ei tulkittaisi internalistisesti, voitaisiin esittää, että moraaliarvostelma ei itsessään motivoi, mutta se voisi motivoida yhdessä erillisen emotion tai halun kanssa (Radcliffe 2018, 115). Tämä näkemys olisi yhteensopiva toisen premissin kanssa, että ”järki ei yksinään motivoi”, mutta yhdessä erillisen emotion tai halun kanssa järkikin voisi motivoida.²⁴ Tällöin

²² Vrt. Geoffrey Sayre-McCordin (2008, 302), Rowland Stoutin (2005, 46) ja Rachel Cohonin (2008, 13) uudelleenmuotoilut motivaatioargumentista.

²³ Jonas Olsonin mukaan argumentti voi olla pätevä ilman välttämättömyyden yhteyttä moraaliarvostelman ja motivaation välillä. Olson esittää ensimmäisestä premissistä modaalisesti heikomman tulkinnan (”modaalisesti heikompi internalismi”), jonka mukaan moraaliarvostelmat *voivat* itsessään olla toimintaan motivoivia ilman niistä riippumatonta psykologista tilaa, kuten esimerkiksi dispositiota tehdä sitä, mitä pitää oikeana, tai tahdosta olla moraalinen. (Olson 2018, 75–76.)

²⁴ Tämä näkemys näyttäisi mahdollistavan sekä eksternalistiset että internalistiset humelaiseen motivaatioteoriaan sitoutuvat tulkinnat (vrt. Radcliffe 2006, 356). Eksternalistin mukaan järki (tai sen tuottama uskomus) ei yksin motivoi, vaan se tarvitsee lisäksi emotion tai halun. Tämän tulkinnan mukaan moraaliarvostelman ja motivaation välillä on kontingentti suhde. (Ks. esim. Svavarsdóttir (2006, 166–167.) Internalisti voi puolestaan esittää, että moraaliarvostelmat perustuvat

moraaliarvostelmat voitaisiin sittenkin johtaa järjestä. (Radcliffe 2018, 115; ks. myös Brown 2011, 225–226.) Tämä johtopäätös olisi kuitenkin ristiriidassa motivaatioargumentin johtopäätöksen kanssa, jonka mukaan ”moraaliarvostelmat eivät ole yksin järkemme johtopäätöksiä”, ja mahdollisesti myös sen kanssa, että kyse on argumentista rationalismia vastaan.²⁵

Motivaatioargumentin toinen johtopäätös on, että moraaliarvostelmat perustuvat sentimentteihin (emootioihin) (THN 3.1.2.1, EPM 1.9). Tässä artikkelissa esitetyn tulkinnan mukaan moraaliset erottelut edellyttävät sentimenttejä. Motivaation puuttuminen on puolestaan merkki siitä, että henkilö ei ole tehnyt moraaliarvostelmaa. (Ks. myös Brown 2011, 226.) Viimeksi esitetyssä motivaatioargumentin versiossa emootiota ei ole mainittu ensimmäisessä eikä toisesta premissistä, sillä sen ajatellaan sisältyvän moraaliarvostelman tekemiseen, eli toisin sanoen emootio on elimellinen osa moraaliarvostelmaa. Keskeinen kysymys on, mikä tekee emootiosta välttämättömän ja perustavan moraaliarvostelman tekemisen kannalta. Huolta tästä asiasta osoittaa Rachel Cohonin huomio:

Se, mikä on ehkä vähemmän puolustettavaa, on Hume nopea eteneminen johtopäätöksestä, että me emme erottele moraalialla järkeilyn avulla, johtopäätökseen, että erottelemme sitä tunteen avulla. Hän näyttäisi yksinkertaisesti oletavan, että tämä on ainoa mahdollinen vaihtoehto, ja melko ilmeinen, koska moraalinen erottelu on passion tuottava. Hän

järkeen, ja mikäli toimija on käytännöllisesti rationaalinen, hän välttämättä motivoituu arvostelmansa mukaisesti. (Ks. esim. Smith 1994, 61, 184–185).

²⁵ Cohon haastaa Radcliffen käsityksen ja yleisen lukutavan ja ajattelee, että järjen tuottamat uskomukset voivat suoraan aiheuttaa motivoivia passioita ilman erillistä edeltävää passiota. Cohon viittaa tässä uskomuksiin, jotka koskevat tilanteisiin ja objekteihin liittyviä odotettavissa olevia mielihyviä ja kipuja. Tämä näkemys ei hänen mukaansa kuitenkaan tee Humesta rationalistia eikä sido Humea näkemykseen, jonka mukaan järki yksin aiheuttaisi teot. (Cohon 2008, 30–31.)

saattaa olla oikeassa, mutta tähän tarvitaan jokin argumentti, ja hän ei anna meille mitään sellaista. (Cohon 2008, 94.)

Ei ole selvää, että Humelta puuttuisi perustelut emootioon pohjaavan moraalisen erottelun puolesta, ja vaikka olisikin niin, että Hume ei antaisi mitään argumenttia tällaisen puolesta, niin sellainen voidaan luoda hänen käsitystensä pohjalta. On myös syytä kiinnittää huomiota Cohonin viittaukseen motivaatioargumentin ensimmäiseen premissiin, jonka hän muotoilee siten, että ”moraalinen erottelu on passion tuottava” (ks. myös Cohon 2008, 14). Tässä artikkelissa ensimmäinen premissi tulkitaan kuitenkin niin, että moraalinen erottelu *edellyttää* passiota eikä siis tuota sitä.²⁶ Seuraavaksi motivaatioargumenttia lähestytään aktiivisen periaatteen näkökulmasta ja selvitetään, miksi emootio on välttämätön moraaliarvostelmaa tehtäessä.

Aktiivisesta periaatteesta

Motivaatioargumenttia voidaan tarkastella laajemmasta viitekehuksesta kuin sitä on perinteisesti tarkasteltu. Ensinnäkin argumentti pyrkii osoittamaan, että moraaliarvostelmat eivät voi perustua yksistään järkeen, eli kyse on argumentista rationalismia vastaan. Toiseksi se sisältää näkemyksen moraaliarvostelman ja motivaation välisestä välttämättömästä suhteesta, eli se edustaa internalismia. Kolmanneksi motivaatioargumenttiin sisältyy näkemys moraaliarvostelman ja emootion välisestä suhteesta, jossa aktiivisella periaatteella on keskeinen rooli. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että aktiivisen periaatteen merkitys on motivaatioargumentin tarkastelussa jäänyt melko vähälle huomiolle. On mahdollista, että aktiivisen periaatteen käsitteen selventäminen tarjoaa uusia mahdollisuuksia ymmärtää Humen moti-

²⁶ Edellä esitetyn lainauksen alkupuolella Cohon tosin tulkitsee Humea siten, että teemme moraalisia erotteluja ”tunteen avulla”. Tämä herättää kysymyksen, mikä tarkkaan ottaen on Cohonin tulkinta emootion roolista moraaliarvostelman tekemisestä.

vaatioargumenttia. Aktiivisen periaatteen käsite esiintyy motivaatioargumentin yhteydessä niin *Treatisessa* (THN 3.1.1.7, 3.1.1.10) kuin toisessa *Enquiryssakin* (EPM 1.9).

Humen mukaan järki on ”täysin voimaton” (engl. *utterly impotent*) herättämään passioita ja tuottamaan tai estämään tekoja (THN 3.1.1.6). Hän täydentää kuvaustaan seuraavasti:

Aktiivista periaatetta ei voi perustaa passiiviseen; ja jos järki on itsessään passiivinen, sen täytyy pysyä sellaisena sen kaikissa muodoissaan ja asuissaan, käyttipä se itseään luonnollisissa tai moraalisisissa asioissa, harkitsi se ulkoisten kappaleiden voimaa tai rationaalisten olentojen tekoja (THN 3.1.1.7).

Kertoessaan, että moraaliarvostelmat eivät voi perustua järkeen, koska niissä ei ole aktiivista periaatetta, Hume viittaa ”voimattomuuteen” (engl. *impotent*) (THN 3.1.1.6) ja ”tehottomuuteen” (engl. *inactive* ja *inert*) (THN 3.1.1.7 ja 3.1.1.8). Lisäksi huomioidessaan moraalisten velvollisuuksien ja niiden mukaisen toiminnan välisen läheisen suhteen, hän kysyy, ”voidaanko tätä koskaan odottaa ymmärryksen päättelyistä tai johtopäätöksistä, joilla ei itsellään ole otetta affekteista, eivätkä ne saa liikkeelle ihmisten aktiivisia voimia” (EPM 1.7). Humen mukaan järki on siis ei-aktiivinen, kun taas moraaliarvostelman tekeminen edellyttää aktiivista periaatetta. Mistä aktiivisessa periaatteessa siten voisi olla kysymys?

Radcliffen mukaan aktiiviset periaatteet ”ovat ilmeisesti niitä, jotka aiheuttavat teon, ja aktiivisten periaatteiden joukossa ovat passiot, luonnolliset vaistot, mielihyvät ja kivut ja ’moraali’” (Radcliffe 2008, 272). Myöhemmin hän esittää, että Hume viittaa aktiivisella periaatteella sellaisiin ”ihmisluonnon periaatteisiin, jotka ovat kykeneviä aloittamaan teon” (Radcliffe 2018, 62; ks. myös Sturgeon 2011, 522). Radcliffen tulkinnan mukaan idea tai uskomus ei voi saada aikaan motivaatiota ilman aktiivista periaatetta. Ne vaativat rinnalleen vaistoja tai passioita voidakseen motivoida. (Radcliffe 2018, 63.) Radcliffen tarkastelussa korostuu aktiivisen periaatteen merkitys motivaati-

tion kannalta. Tätä näkemystä tukee se, että hän rinnastaa ”aktiivisen” ja ”motivoivan” termit, kun hän tulkitsee motivaatioargumenttia. Radcliffe esittää, että ”aktiivinen tai motivoiva periaate” ei voi pohjata ”tehottomaan tai ei-motivoivaan periaatteeseen” (Radcliffe 2018, 49). Voidaan kuitenkin kysyä, onko Humen ymmärrys aktiivisesta periaatteesta laaja-alaisempi kuin Radcliffe antaa ymmärtää, tai miten se on perinteisesti ymmärretty lähinnä motivaation liittyvänä asiana? Toisin sanoen ja tarkemmin, voisiko aktiivinen periaate kenties viitata motivaation lisäksi myös tietynlaiseen arviointiin?²⁷

Kun Radcliffe mainitsee aktiivisina periaatteina esimerkiksi ”passiot, luonnolliset vaistot, mielihyvät ja kivut ja ’moraalin’”, voidaan kysyä, ovatko nämä aktiivisia periaatteita siksi, että niillä kaikilla on jonkinlainen yhteys emootioihin? Mikäli näin on, voidaan ajatella, että aktiivinen periaate perustuu viime kädessä emootioon tai emotionaaliseen prosessointiin. Emotionaalisella prosessoinnilla voidaan puolestaan nähdä olevan yhteys tietynlaiseen arviointiin. Patricia Greenspanin (1995, 28) mukaan Hume ja muut sentimentalistit näyttäisivät ajattelevan, että moraaliset emootiot rekisteröivät maailmaa koskevaa evaluatiivista informaatiota. Emootioiden voidaan ajatella sisältävän sellaisen arvioivan komponentin, jota ei ole löydettävissä järjestä. Hume esittää, että järki ei voi olla ”moraalisesti hyvän ja pahan erottelun lähde”, mutta emootiot sen sijaan voivat olla (THN 3.1.1.10). Hänen mukaansa tarvitsemme impressioita tai sentimenttejä ”kyetäksemme merkitsemään (engl. *mark*) eron niiden [hyveen ja paheen] välillä” (THN 3.1.2.1).²⁸ Moraaliarvostelman tekemisessä sisäinen aisti

²⁷ Radcliffen viimeaikaisen luonnehdinnan mukaan aktiiviset periaatteet ”ovat tiloja, jotka vaikuttavat muutoksiin muissa mentaalisissa ja fyysisissä tiloissa, mutta niitä ei selitetä viittaamalla kätkettyihin ominaisuuksiin tai voimiin. Ne ilmenevät meidän kokemuksessamme.” (Radcliffe 2022, 6–7.)

²⁸ Antonio Damasion (esim. 1994, 165–201) somaattisten merkitsijöiden hypoteesi näyttää tietyin varauksin muistuttavan Humen näkemystä emootioista. Damasion mukaan ”[e]mootion aste palve-

tai tunne ”leimaa niihin [luonteenpiirteisiin tai tekoihin] kunniallisuuden tai kunniaattomuuden *merkin*” (EPM 1.9; vrt. EPM App 1.20). Sentimentteihin perustuvan prosessoinnin avulla subjekti voi muodostaa sellaisia päämääriä koskevia ”*preferenssejä*”, joissa hyödyllisiä vaihtoehtoja suositaan haitallisten sijaan (EPM App 1.3).²⁹ Edellä esitetyt kuvaukset ”merkitsemisestä” ja ”*preferenssien*” muodostamisesta voidaan liittää aktiiviseen periaatteeseen ja arviointiin.

Ehkä parhaiten aktiivinen periaate ilmenee Humen selvittäessä järjen ja maun (engl. *taste*) välistä eroa:

Toinen löytää objektit, kuten ne todella esiintyvät luonnossa, ilman korostamista tai vaimentamista. Toisella on tuottavaa kykyä, ja se kultaa tai värjää kaikki luonnolliset objektit värein, jotka on lainattu sisäisestä sentimentistä, kohottaa, tavallaan, uuden luomuksen. (EPM App 1.21.)

Humen mukaan maulla ja sentimenteillä on siis ”tuottavaa kykyä”, joka ”värjää” maailmaa.³⁰ Aikaisemmissa lainauksissa Hume on puhunut ”merkitsemisestä”, jonka avulla voimme erottaa hyveen ja paheen sekä muodostaa *preferenssejä* hyötyjen ja haittojen mukaan. Nähdäkseni ”tuottava kyky” vertautuu aktiivisen periaatteen toimintaan, vaikka Hume ei tässä yhteydessä viittaakaan aktiiviseen periaatteeseen. Näin voidaan ajatella olevan myös ”elävöittäminen” kohdalla. Kuten aikaisemmin on käynyt ilmi, Hume esittää, että se, ”[m]ikä on [hyveellistä] ottaa sydämen hallinnan ja *elävöittää* [*animates*]³¹ meidät

lee ’merkitsijänä’ mielikuvan suhteelliselle tärkeydelle. [...] Somaattisen merkitsijän ei tarvitse olla täysin muotoutunut emootio, joka on avoimesti koettu tunteena. [...] Se voi olla piilossa oleva, emootioon liittyvä signaali, josta subjekti ei ole tietoinen, jolloin viittaamme siihen *taipumuksena* (engl. *bias*).” (Damasio 2010, 174–175.)

²⁹ Kappaleessa esitettyjen Hume-lainausten kursivoinnit kirjoittajan.

³⁰ Vastaavasti Hume puhuu objektien ”verhoamista väreihin”, kun hän tarkastelee sentimenttien merkitystä havainnoissamme (EHU 2.2).

³¹ ”*Animate*”-sanana alkuperä on myöhäiskeskiajalla. Latinan kielen sanalla *animat* on tarkoitettu ”elämällä juurrutettua” (engl. *instilled with life*). *Animat* on puolestaan johdettu latinan kielen sanasta *anima*,

hyväksymään ja säilyttämään sen.”³² Edellä esitetty voidaan tiivistää siten, että ihmismielen aktiivinen periaate luo havainnon kohteisiin laadullisen tekijän tai kvalian, jonka johdosta voimme tehdä objekteja koskevia arviointeja.³³ Viitatessaan tuottavaan kykyyn Radcliffe kertoo, että ”moraalisten senttimenttien avulla me hankimme käsitteitä, jotka lisäävät uuden piirteen tai ulottuvuuden meidän deskriptiivisiin ideoihimme” (Radcliffe 2018, 141). Tarkastelun pohjalta voidaan aktiiviselle periaatteelle antaa seuraavaa määritelmää:

Aktiivinen periaate on makuun (sisäiseen aistiin) ja sentimentteihin (emootioihin) perustuva periaate, joka laadullisella ”merkitsemisellä” mahdollistaa esimerkiksi moraalisiin ja estetiikkaan liittyvän *arvioimisen* ja joka tekee välttämättömäksi sen mukaisen *motivaation* (toimintataipumuksen).³⁴

Edellä esitetty tulkinta aktiivisesta periaatteesta heijastelee eräiden nykytutkijoiden näkemystä emootiosta ja sen läheistä suhdetta arviointiin ja motivaatioon. Nico H. Frijdan (2014, 203) mukaan emootio sisältää motivoivan tilan tai toimintavalmiuden. Hänen mukaansa toimintavalmius pannaan alulle sen mukaan, miten tapahtumaa on arvioitu. Frijda tarkentaa: ”Termillä *arviointi* (engl. *appraisal*) viitataan informaation prosessointiin, joka rikastuttaa saapuvaa tapahtumaa koskevaa informaatiota

jolla on viitattu elämään ja sieluun. (Lähde: *MOT Oxford Dictionary of English*.) Suppeammassa merkityksessä sielulla (*anima*) on ymmärretty järjen kantajaa, jolla on tarkoitettu jotakin, joka luonnehtii ihmistä (lähde: *Filosofilexikonet*).

³² Kursivointi kirjoittajan.

³³ Jesse Prinzin (neo)sentimentalismien mukaan emootiot nähdään analogisina propositionaalisten asenteiden predikaateille. Moraaliarvostelmassa ”Varastaminen on väärin” termi ”väärin” ilmaisee negatiivisen emootion. (Prinz 2015, 70.)

³⁴ Tämä käsitys on ristiriidassa stoalaisen näkemyksen kanssa. Suuntauksessa ajatellaan, että passio ei sisällä volitionaalista tai arvostelmallista osaa eikä sielun nähdä toimivan, kun se on affektien vaikutuksen alainen (Beauchamp 2007, 209).

antaakseen sille sisällön, joka tekee tapahtumasta merkityksellisen yksilölle” (Frijda 2014, 205).³⁵

Aaron Ben-Ze’evin mukaan emotion motivoiva osatekijä viittaa ”haluun tai valmiuteen säilyttää tai muuttaa nykyisiä, menneitä tai tulevia olosuhteita” (Ben-Ze’ev 2010, 48). Hän avaa emotioneihin sisältyvää arviointia seuraavasti:

Koska emotionit ovat evaluatiivisia asenteita, jotka sisältävät positiivisen tai negatiivisen asennoitumisen kohdetta kohtaan, ne myös sisältävät joko tekoon ryhtymisen tai taipumuksen toimia tavalla, joka on yhteensopiva evaluaation kanssa. Emotionit tyypillisesti ilmaisevat meidän perustavimmat arvomme ja asenteemme; sellaisina ne usein ilmaisevat [...] syvää sitoutumista. (Ben-Ze’ev 2010, 48.)

Edellä esitetyt Frijdan ja Ben-Ze’evin käsitykset emotioniin sisältyvästä arvioinnista ja motivaatiokomponentista näyttäisivät tietyin varauksin sopivan varsin hyvin yhteen Humen aktiivista periaatetta koskevan tulkinnan kanssa.

Humen sentimentalismiin on esitetty aikaisemmin tässä artikkelissa sitoutuvan internalismiin, mutta voiko Humen näkemysten pohjalta perustella niin läheistä suhdetta moraaliarvostelman ja motivaation välillä kuin internalismissa edellytetään? Geoffrey Sayre-McCordin (2008, 314) mukaan vakiintunut näkemys Humen motivaatioargumentista edustaa ongelmallista *a priori* -tulkintaa, jossa kausaalista suhdetta moraaliarvostelman ja motivaation välillä perustellaan ilman kokemusta. Tässä tulkinnassa Humen käsitykset ajautuvat ristiriitaan, koska hän

³⁵ Frijdan käsitys siitä, mistä arviointi viime kädessä muodostuu, ei välttämättä vastaa Humen näkemystä, sillä hänen edustamassaan arviointiteoriassa kognitiolla ja ajattelulla näyttäisi olevan keskeinen rooli. Arviointi voi Frijdan mukaan sisältää sellaisia representationaalisia aineksia kuin esimerkiksi käsitteitä ja propositioita (ks. Moors ym. 2013, 120). Kevin Mulliganin (2010, 487 n. 33) mukaan joskus arviointiteorioissa ajatellaan, että emotionit ovat episodeja, jotka arviointi laukaisee, ja joskus taas arvioinnin ajatellaan olevan emotionin komponentti.

näyttäisi yhtäältä ajattelevan, että kausaaliset suhteet ovat löydettävissä ainoastaan *a posteriori*,³⁶ ja toisaalta, että moraaliarvostelman ja motivaation välinen suhde (ymmärrettynä kausaalisenä suhteena) voidaan selvittää käsitteellisellä analyysillä.

Edellä esitetyn perusteella olisi Sayre-McCordin (2008, 314) mukaan epäuskottavaa, että Hume sitoutuisi motivaatioargumentissa internalismiin. Sayre-McCord esittää, että Hume voisi määritellä moraalin ”käytännöllisen” luonteen stipulatiivisesti siten, että moraaliarvostelma on moraaliarvostelma vasta kun arvostelman tekijällä on sitä vastaava motivaatio. Tässä kyse olisi käsitteellisestä huomiosta moraalin ”käytännöllisyydestä”, ja näkemys edustaisi internalismia. Tämä käsitys on Sayre-McCordin mukaan kuitenkin vahvasti kiistanalainen, sillä kaikki osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että ”moraalin käytännöllisyys” ei tarkoita sitä, että moraaliarvostelmat aina motivoivat.³⁶ Mikäli Hume sitoutuisi mainittuun stipulatiiviseen määritelmään, niin tämä kaipaisi perusteluja. (Sayre-McCord 2008, 314–315.)

Hume perustelee ”käytännöllisyyttä” seuraavasti. *Treatisessa* hän esittää ennen motivaatioargumenttia, että koska moraal kuuluu käytännöllisen filosofian alaan, ”sen oletetaan vaikuttavan passioihin ja tekoihin ja ylittävän tyynen ja saamattoman (engl. *indolent*) ymmärryksen arvostelmat” (THN 3.1.1.5).³⁷ Toisessa *Enquiryssa* Hume esittää motivaatioargumentin jälkeen:

Vaienna kaikki lämpimät tunteet ja mieltymykset hyveen puolesta ja kaikki inho tai vastenmielisyys paheen puolesta: Tämä tekee ihmiset täysin välinpitämättömiksi näille erotteiluille; ja moraal ei ole enää käytännöllistä tutkimusta, eikä sillä ole mitään taipumusta säädellä elämäämme ja tekojamme (EPM 1.8).

³⁶ Kuten anonymi arvioija osuvasti esittää, tästä ei kai ole mitään yksimielisyyttä.

³⁷ Ks. vastaavanlaisesta käsityksestä EPM 1.7.

Edellä esitetyistä lainauksista voi saada sellaisen vaikutelman, että Hume ymmärtää lähtökohtaisesti moraalin käytännöllisyyden internalistisesti tai ainakin näkee moraaliarvostelman ja motivaation välisen suhteen hyvin läheisenä.³⁸ Mikäli näin on, hän myös tulisi lähtökohtaisesti rajanneeksi eksternalismin mahdollisten moraalimotivaatiota koskevien näkemysten ulkopuolelle. Asia ei ole kuitenkaan selvä. Hume esimerkiksi vetoaa yleiseen kokemukseen, että ”ihmiset ovat *usein* velvollisuuksiensa ohjaamia” (THN 3.1.1.5).³⁹ Sayre-McCord (2008, 306) tulkitsee tämän viittaavan nimenomaan eksternalismiin.

Radcliffen mukaan Hume ei perustele internalismia käsitteellisellä analyysillä, vaan kyse on empiriaan pohjaavasta psykologisesta teesistä, jonka mukaan ”moraalin ’luonto’ motivoi” (Radcliffe 2018, 116).⁴⁰ Hume viittaa *Treatisessa* ”yleiseen kokemukseen”, kun hän kertoo moraalin vaikuttavan passioihin ja tekoihin (THN 3.1.1.5). Toisessa *Enquiryssa* hän viittaa havaintoihin ja kertoo, että selvitetäessä ”etiikan perustaa”, johon voidaan ajatella kuuluvan myös moraalimotivaatio, tulee käyttää ”kokeellista menetelmää ja johtaa yleiset maksimit yksittäisten tapausten vertailusta” (EPM 1.10). Ehkä tältä pohjalta voidaan sanoa, että näkemys moraaliarvostelman ja motivaation välisestä läheisestä suhteesta perustuu induktiiviseen yleistykseen. Radcliffen tulkinnan mukaan kyse olisi vastaavanlaisesta käytännöllisestä tai ”moraalisesta” varmuudesta kuin varmuus siitä, että ”kaikkien ihmisten täytyy kuolla” (Radcliffe 2018, 116–117).⁴¹

³⁸ Toisaalta Hume näyttää lähtökohtaisesti kiistävän sen, että moraaliarvostelmat voisivat perustua järkeen.

³⁹ Kursivointi kirjoittajan.

⁴⁰ Frijdan (2014, 206) mukaan on näyttöä sen puolesta, että arvioinnin ja sitä seuraavan toimintavalmiuden (engl. *action readiness*) välillä on varsin tiukka vastaavuus. Vrt. Kauppinen 2022, Hume-luku.

⁴¹ Radcliffe lainaa Hume'n kirjettä *A Letter from a Gentleman to his Friend in Edinburgh* (1745) ja sen kappaletta 26.

Järkevän lurjuksen haaste

Sayre-McCordin mukaan, mikäli Hume perustelisi internalismia empiirisesti, olisi mainittu näkemys moraaliarvostelman ja motivaation välisestä suhteesta heikolla perustalla, sillä on olemassa erinäisiä Humen itsensäkin esittämiä seikkoja, jotka ovat tätä näkemystä vastaan. Eräs tällainen on Humen toisessa *Enquiryssa* tarkastelema järkevän lurjuksen (engl. *sensible knave*) tapaus, joka herättää kysymyksen, miksi meidän pitäisi toimia moraalisesti. Sayre-McCord kertoo, että Hume ”joka tapauksessa myöntää, että ihmiset voivat tunnistaa, mikä on hyvää tai oikein, ja silti, kuten järkävä lurjus, täysin epäonnistua tuntemaan sen vetovoiman (engl. *pull*)” (Sayre-McCord 2008, 303). Hän tulkitsee Humea eksternalistisesti, ja hänen mukaansa mikään ei edellytä sitä, että Humen näkemyksen moraalimotivaatiosta tulisi sitoutua internalismiin (Sayre-McCord 2008, 315).

Järkevän lurjuksen tapaus on ilmeisen haastava internalismin kannalta. Jos tämä lurjuskin tekee aidosti moraaliarvostelmia, mutta häneltä puuttuu täysin niiden mukainen motivaatio, olisi kyse amoralismista, ja tämä olisi selkeä vastaesimerkki artikkelissa hahmotellulle Humen internalismille (vrt. Tiberius 2015, 80). Ei kuitenkaan ole täysin selvää, että mainittu lurjus kykenisi tekemään moraaliarvostelmia. Tarkastellessaan oikeudenmukaisuutta ja omaisuutta Hume kertoo, että tämä ”saattaa ajatella, että vääryyden teko tekee huomattavan lisäyksen hänen omaisuuteensa ilman, että se aiheuttaa mitään huomattavaa säröä yhteiskunnalliselle sovulle ja liitolle” (EPM 9.22). Humen mukaan saatetaan ajatella, että lurjus ”paneer toimeen suurimman osan viisaudesta, joka havaitsee yleisen säännön [”rehellisyys maan perii”], ja ottaa hyödyn kaikista poikkeuksista” (EPM 9.22). Kuvauksen perusteella lurjus näyttäisi olevan ainakin jollakin tasolla tietoinen moraalin vaatimuksista, mutta silloin kun moraaliset velvollisuudet ja hyveet ovat ristiriidassa hänen oman etunsa kanssa, eikä lurjusta uhkaa paljastuminen, hän valitsee aina oman etunsa edistämisen.⁴² Moraali näyttäytyy lurjuksen näkökulmasta tietynlaisena pelinä, jossa hänen

⁴² Humen mukaan oman edun ja sosiaalisten sentimenttien välillä ei

varsinaisena päämääränään on oman hyödyn maksimoiminen. Tällöin voidaan kysyä, onko lurjuksella todella mitään moraalisia päämääriä. Mikäli niitä ei ole, voidaan kyseenalaistaa hänen kykynsä tehdä moraaliarvostelmia.

Humen mukaan järkeväen lurjuksen esittämään haasteeseen, miksi olla moraalinen, ei ole helppoa antaa sellaista vakuuttavaa vastausta, joka tyydyttäisi lurjustakin (EPM 9.23; Beauchamp 1998, 39). Vastatessaan haasteeseen Hume kertoo, että ”jos hänen sydämensä ei kapinoi sellaisia turmiollisia elämänohjeita vastaan, jos hän ei tunne vastahakoisuutta roistomaisuuden tai halpamaisuuden ajatuksia kohtaan, hän on itse asiassa menettänyt huomattavan motiivin hyveeseen” (EPM 9.23). Tämä voitaisiin tulkita siten, että Hume viittaisi aktiivisen periaatteeseen, jonka mukaan emotio ”merkitsee” tässä tapauksessa paheellisen vaihtoehdon ja hylkää sen (vrt. Radcliffe 2018, 164). Mikäli lurjuksen kohdalla mainittu emotio ei aktivoitu, hän ei kykenisi tekemään moraaliarvostelmaa eikä hänellä myöskään olisi sen mukaista motivaatiota.⁴³ Tämän tulkinnan mukainen näkemys ei olisi ongelmallinen internalistiselle selitysmallille, koska lurjus ei varsinaisesti tee moraaliarvostelmaa. Tämä tulkinta kyseenalaistaa Sayre-McCordin eksternalistisen tulkinnan järkevistä lurjuksesta. Eksternalisti ajattelee, että moraaliarvostelmasta ei välttämättä seuraa vastaavaa motivaatiota (ks. Sayre-McCord 2008, 316).

Yksi tapa ymmärtää se, miksi lurjus ei tee aitoja moraaliarvostelmia on, että hän tekee ne R. M. Haren tarkoittamassa mielessä ”lainausmerkeissä”. Haren mukaan moraalikieli on ensisijaisesti evaluatiivista ja toissijaisesti kuvailevaa (Hare 1952, 120). Mikäli evaluatiivinen merkitys moraalikielestä puuttuu ja

ole välttämättä ristiriitaa (ks. EPM 9.20; Beauchamp 1998, 238).

⁴³ Tässä tulkinnassa on kuitenkin ongelmansa, sillä Humen esittää, että ”järkevä lurjus” on ”menettänyt huomattavan motiivin hyveeseen” (EPM 9.23). ”Huomattavan motiivin” puuttumisesta ei kuitenkaan seuraa se, että sitä ei olisi laisinkaan. On kuitenkin mahdollista, että se vähäinen motivaatio, mitä ”lurjuksella” on, ei perustuisikaan itse moraaliarvostelmaan, vaan jollekin ulkoiselle seikalle.

se on pelkästään kuvailevaa, niin tällöin arvoarvostelmat ilmaistaan lainausmerkeissä tai ne ovat konventionaalisia (Hare 1952, 120). Lainausmerkeissä tapahtuvasta arvoarvostelmasta on Haren mukaan kysymys silloin, kun henkilö ei tee itse arvoarvostelmaa, vaan viittaa muiden tekemään arvoarvostelmaan. Hare antaa esimerkin henkilön lainausmerkeissä tekemästä arvostelmasta: ”Uusi alahuoneen istuntorakennus on erittäin hyvää uusgotiikkaa.” Henkilö, joka lauseen esittää, ei ole itse vihihtynyt kyseiseen rakennustyyliin, vaan viittaa muiden tekemään arvoarvostelmaan. (Hare 1952, 124.) Vastaavasti henkilö voi kertoa, että ”huonekalu edustaa hyvää muotoilua”, vaikka hänellä ei ole asian suhteen mitään mieltymyksiä. Hän vain toistaa, mitä muut ovat asiasta kertoneet, ja Haren mukaan hän voi vieläpä toivoa osoittavansa muille, että hänellä on ”hyvä maku” huonekalujen suhteen. Hän ei kuitenkaan ”arvostelmaltaan” ohjaa omaa eikä muiden valintaa, joten evaluatiivinen merkitys ei toteudu konventionaalisessa käytössä. (Hare 1952, 125–126.) Vastaavasti lurjuksen voi ajatella tekevän moraaliarvostelmia vain ”lainausmerkeissä”, jos häneltä puuttuu niistä aktiivisen periaatteen myötävaikutus. Lainausmerkeissä lausutut moraaliarvostelmat voidaan nähdä jonkinlaisena strategiana, joka auttaa lurjasta luovimaan sosiaalisissa tilanteissa siten, että se edistää hänen egoistista agendaansa.

Toinen tapa, jolla internalisti voisi vastata eksternalismin haasteeseen, on esittää, että lurjus kyllä pystyy tekemään moraaliarvostelmia, mutta hänellä on hyvin vähän niiden mukaista motivaatiota. Humehan kertoo, että tämä ”on itse asiassa menettänyt huomattavan motiivin hyveeseen”. Tämän tulkinnan mukaan lurjuksella on moraaliarvostelman ja motivaation välillä välttämätön suhde, mutta (moraali)motivaatio on niin heikko, että se usein tai ainakin ajoittain häviää omaa etua tavoittelevalle motivaatiolle, silloin kun nämä ovat ristiriidassa keskenään. Tähän viittaisi myös se, että Humen mukaan ”kaikeilla neuvokkailla [*ingenious*] luonteilla vastenmielisyys petollisuuteen ja kieroiluun on liian voimakas, että mitkään näkemykset edusta ja rahallisesta hyödyistä voisivat toimia sille vastapainona” (EPM 9.23). Voidaan ajatella, että vastaavasti lurjuksella

oman edun tavoittelu toimii vastapainona petollisuutta kokevaa vastanmielisyyttä kohtaan. Myös edellä esitetty tulkinta haastaa Sayre-McCordin näkemyksen järkevästä lurjuksesta, joka voi ”täysin epäonnistua tuntemaan [moraaliarvostelman] vetovoiman”.

Edellä esitetyn perusteella ei ole selvää, että Sayre-McCordin tulkinta järkevästä lurjuksesta pitäisi paikkansa. Toisin sanoen ei ole selvää, että lurjus on amoralisti, joka pystyisi tekemään moraaliarvostelmia, mutta jolla ei ole niiden mukaista motivaatiota. Sayre-McCord esittää, että perinteinen nonkognitivistinen tulkinta, jossa moraaliarvostelmat nähdään tunteiden ilmauksina eikä uskomuksina, ”on vaikea yhdistää Hume hyväksyntään, että ihmiset voivat älyllisesti tiedostaa, mitä moraali vaatii, ja kuitenkin jäädä välinpitämättömiksi, joko tahdon heikkouden vuoksi tai moraalin määräysvaltaa koskevan epäilyn vuoksi” (Sayre-McCord 2008, 312).⁴⁴

Tässä artikkelissa hahmotellun näkemyksen mukaan tahdon heikkous on yhdistettävissä internalistiseen tulkintaan. Tahdon heikkous nimittäin näyttäisi implikoivan, että henkilöllä on ainakin vähäinen moraaliarvostelman mukainen motivaatio. Mainittua internalismin muotoa voidaan kutsua *heikoksi internalismiksi*. Moraalin ”älyllinen tiedostaminen” ja ”moraalin määräysvaltaa koskeva epäily” herättää kysymyksen siitä, onko toimija tällöin *itse* tehnyt moraaliarvostelman, johon epäily kohdistuu, vai onko kyse siitä, että epäillään *muiden* esittämiä moraaliarvostelmia tai *yleisiä* moraalia koskevia näkemyksiä, joihin toimija ei ole itse sitoutunut. Se, että ”älyllisesti tiedostaa, mitä moraali vaatii”, ei välttämättä vielä takaa, että toimija olisi tehnyt moraaliarvostelman. Artikkelissa esitetyn

⁴⁴ Niin sanotun perinteisen tulkinnan lisäksi Hume näkemyksestä on esitetty tulkinta, jossa internalismi on yhdistetty kognitivismiin. Tämän näkemyksen mukaan moraaliarvostelmat nähdään propositiona, joilla on totuusarvo ja jotka välttämättä motivoivat. Esimerkiksi Elizabeth Radcliffe (2018, 137–138) on puolustanut tällaista näkemystä. Tässä työssä tulkitaan Hume näkemystä vastaavalla tavalla. Näkemystä ei kuitenkaan voida perustella kovin laajasti tämän artikkelin puitteissa.

näkemyksen mukaan moraaliarvostelman tekeminen edellyttää emotionin ja aktiivisen periaatteen myötävaikutusta. Pelkkä ”älyllinen tiedostaminen” ei sisällä kumpaakaan. Lienee myös mahdollista ymmärtää ”moraalin älyllinen tiedostaminen” siten, että se voidaan yhdistää lainausmerkeissä esitettyihin moraaliarvostelmiin.

On myös mahdollista nähdä moraaliarvostelmien ”älyllinen tiedostaminen” Elizabeth Radcliffen esittämän näkemyksen mukaisina moraaliuskomuksina. Don Garretin (2015, 119) mukaan moraalikäsitteet, kuten hyve, pahe ja moraalisesti hyvä ja paha, ovat Humelle aistiperustaisia käsitteitä. Näiden käsitteiden hankkiminen edellyttää aistivaikutelmia. Vastaavalla tavalla kuin olemme hankkineet esimerkiksi vihreän ja punaisen käsitteet ulkoisen aistimme, eli tässä tapauksessa näköaistimme avulla, hankimme moraalisia käsitteitä sisäisen aistin eli maun ja sentimenttimme avulla. (Ks. Garrett 2015, 118–119.) Kun olemme hankkineet nämä käsitteet, jotka ovat moraalia koskevia abstrakteja ideoita, niin voimme soveltaa niitä eri esiintymiin, vaikka meillä ei olisi niistä kokemusta vaan ainoastaan kuvaus (Radcliffe 2018, 142). Radcliffe antaa asiasta esimerkin. Hän päättelee Pol Potin olleen paheellinen, koska ymmärtää, mitä paheellinen tarkoittaa, ja koska hän ymmärtää kuvauksen, jonka mukaan Pol Pot kidutti ja tappoi 1,5 miljoonaa kamputsealaista muodostaakseen maatalousvaltaisen kommunistisen yhteiskunnan (Radcliffe 2018, 142). Tämän kuvauksen perusteella Radcliffe yhdistää Pol Potin mieleensä nousevaan abstraktiin ideaan ”paheellisuus” ja siihen liittyvään ideajoukkoon, ja muodostaa tästä uskomuksen paheellisena ihmisenä.⁴⁵ Näin voimme Radcliffen mukaan hankkia järjen avulla moraalia koskevia uskomuksia. (Radcliffe 2018, 142.)

⁴⁵ Radcliffe käyttää tarkastelussaan käsitettä ”heräävä joukko” (engl. *revival set*), joka on peräisin Don Garrettilta. Käsitteellä viitataan yksittäisiin esiintymiin, jotka ovat yhteydessä yleistermiin (Radcliffe 2018, 140; ks. myös Garrett 2015, 55).

Edellä esitetystä moraaliuskomuksesta, joka koskee Pol Potia, ei kuitenkaan välttämättä seuraa, että toimija on tehnyt moraaliarvostelman. Toisin kuin moraaliuskomukset, moraaliarvostelmat edellyttävät hyväksynnän tai paheksunnan sentimentin. Radcliffe selittää asiaa: ”Käsitykseni Pol Potista paheelisena ihmisenä ei ole *moraaliarvostelma, jonka teen*, jos en ole sentimentaalisesti vaikuttunut kuvauksesta” (Radcliffe 2018, 142). Hän jatkaa: ”Vastaavasti saatan päätellä, että jotkut omista motivaatioistani ovat moraalisesti epäkunnioitettavia, mutta jos en koe mitään paheksuntaa omia luonteenpiirteitäni kohtaan, en tee normatiivista arvioita itsestäni, enkä motivoitu parantamaan luonnettani” (Radcliffe 2018, 142). Internalistinen näkemys sallii siis sen, että moraaliuskomuksien, joihin ei liity moraalista sentimenttiä, yhteys motivaatioon katkeaa, mutta moraaliarvostelmiin, jotka edellyttävät moraalista sentimenttiä, motivaatio välttämättä sisältyy. Vastaavalla tavalla voidaan ajatella, että Sayre-McCordin näkemys moraalin vaatimusten ”älyllisestä tiedostamisesta” on yhdistettävissä moraaliuskomuksiin, mutta ei moraaliarvostelmiin.

Palatkaamme Cohonin kaipaamaan argumenttiin sen puolesta, että järki ei voi olla moraalisen erottelun lähde, mutta tunteet voivat olla. Ensinnäkin moraaliarvostelman tekeminen edellyttää aktiivista periaatetta, joka mahdollistaa arvioimisen ja joka tuo mukanaan sen mukaisen motivaation. Toiseksi emootioihin sisältyy aktiivinen periaate. Kolmanneksi järkeen ei sisälly aktiivista periaatetta. Siispä moraaliarvostelman tekeminen ei voi perustua yksistään järkeen. Lisäksi moraaliarvostelman tekeminen perustuu arvioinnin osalta emootioihin ja moraaliarvostelman ja motivaation välillä on internalistinen suhde. Edellä esitetyn mukaisesti voidaan motivaatioargumentti muotoilla vielä seuraavasti:

- (P1) Moraaliarvostelman tekeminen edellyttää *aktiivista periaatetta*, joka mahdollistaa *arvioinnin* ja tuo välttämättä mukanaan sen mukaisen *motivaation*.
- (P2) Järkeen ei sisälly aktiivista periaatetta.
- (P3) Emootioon sisältyy aktiivinen periaate.

- (JP1) Moraaliarvostelman tekeminen ei voi perustua yksistään järjen johtopäätöksiin.
- (JP2) Moraaliarvostelman tekeminen perustuu *arvioinnin* osalta emootioihin.
- (JP3) Moraaliarvostelman ja motivaation välinen suhde on internalistinen.⁴⁶

Mikäli edellä esitetty analyysi ja aikaisemmin esitetty tulkinta aktiivisesta periaatteesta on oikeansuuntainen, voitaisiin Humen argumenttia nimittää motivaatioargumentin sijaan *aktiivisen periaatteen argumentiksi*.⁴⁷ Tällainen tulkinta siirtää painopistettä motivaatiosta arviointiin. Tulkinta motivaatioargumentista ja aktiivisesta periaatteesta auttaa myös ymmärtämään Humen tunnettua sanontaa, jonka mukaan ”Järki on ja sen pitää olla passioiden orja” (THN 2.3.3.4). Koska järkeen ja sen tuotoksiin (kuten puhtaisiin uskomuksiin) ei sisälly aktiivista periaatetta, on sillä moraaliarvostelman tekemisessä alisteinen rooli emootioihin nähden.

Representaatioargumentista ja järjen roolista

Hume esittää *Treatise*-teoksessaan niin kutsutun *representaatioargumentin* (engl. *the representation argument*), jonka avulla hän perustelee motivaatioargumentin toista premissiä.⁴⁸ Tässä yhteydessä Hume muotoilee toisen premissin seuraavasti: ”järki

⁴⁶ Vrt. Radcliffen esittämä moraalisen erottelun tulkinta (engl. *Moral-Discernment Interpretation*) (Radcliffe 2018, 122).

⁴⁷ Cohonin mukaan nimitys ”motivaatioargumentti” on harhaanjohtava, sillä sen on tarkoitus osoittaa, ettei moraalia voi johtaa järjestä. Hän viittaa myös Francis Snareen, joka on nimennyt argumentin ”vaikutusargumentiksi”. (Cohon 2008, alaviite 2.) Voi olla, että nimitys ”aktiivisen periaatteen argumentti” tavoittaa paremmin Humen intention argumenttinsa suhteen. On myös mahdollista, että nimitys ”motivaatioargumentti” on saattanut johtaa tulkintoja osittain sivuraiteille tarkastelun kohdistuessa ehkä hieman yksipuolisesti motivaatioon.

⁴⁸ Esim. Rachel Cohon (2008, 19) ja Don Garrett (2015, 111) kutsuvat

on täysin tehoton, eikä voi koskaan joko estää tai tuottaa mitään tekoa tai affektia” (THN 3.1.1.8).⁴⁹ Representaatioargumentti vastaa (ainakin epäsuorasti) kysymykseen, miksi järki ei kykene tekemään moraalista erottelua eikä synnyttämään motivaatiota – miksi järjestä puuttuu aktiivinen periaate. Hume esittää argumentin seuraavasti:

Järki on totuuden tai epätotuuden löytämistä. Totuus tai epätotuus koostuu yhtäpitävyydestä tai ristiriidasta joko *todellisten* ideoiden suhteiden kanssa tai *todellisen* olemassaolon ja tosiasian kanssa. Siitä syystä mikä hyvänsä, mikä ei ole altis tälle yhtäpitävyydelle tai ristiriidalle, on kykenemätön olemaan tosi tai epätosi, eikä voi koskaan olla järjen kohde. Nyt on ilmeistä, että meidän passiomme, volitiomme ja tekomme eivät ole alttiita millekään sellaiselle yhtäpitävyydelle tai ristiriidalle; ollen alkuperäisiä totuuksia ja tosiasioita, täysiä itsessään, eivätkä sisällä viittausta muihin passioihin, volitioihin ja tekoihin. Siksi on mahdotonta, että niitä voidaan pitää joko tosina tai epätosina ja että ne voivat olla joko vastakkaisia tai yhdenmukaisia järjen kanssa. (THN 3.1.1.9.)

Hume näyttäisi representaatioargumentissa rajaavan järjen kyvyn ”totuuden ja epätotuuden löytämiseen”. Totuus ja epätotuus koskevat yhtäältä ideoiden välisiä suhteita ja toisaalta olemassaoloa sekä asiaintilojen välisiä suhteita. Garrett (2015, 250) arvelee rajauksen johtuvan siitä, että argumentti on suunnattu Humen opponenteille, jotka näkivät järjen ennemminkin epis-teemisenä kuin päättelyyn liittyvänä asiana. Cohon tulkitsee argumenttia puolestaan siten, että siinä järjen alaan sisältyy myös päättely, sillä hän esittää, että toisin kuin järjen representaatiot, ”passiot, volitiot ja teot eivät voi olla tosia tai epätosia, loogisia tai epäloogisia, yhdenmukaisia tai ristiriitaisia järjen kanssa, koska ne eivät ole representaatioita” (Cohon 2008, 20).

argumenttia representaatioargumentiksi.

⁴⁹ Vrt. artikkelissa esitettyjen motivaatioargumentin muotoilujen toiset premissit.

Cohon siis viittaa totuusarvojen lisäksi loogisuuteen ja epäloogisuuteen.

Jos representaatioargumentissa järjen alaan sisältyy myös päättely, voidaan argumentin ajatella sisältävän (ainakin implisiittisen) viittauksen *Humen haarukkana* tunnettuun erotteluun, jonka mukaan ”kaikki ihmisjärjen tai tutkimuksen kohteet” voidaan jakaa ”ideoiden suhteisiin” (engl. *relations of ideas*) ja ”tosiasioihin” (engl. *matters of fact*) (EHU 4.1; ks. myös Garrett 2015, 88). Järki pystyy demonstratiivisen päättelyn avulla selvittämään ideoiden välisiä suhteita, kuten esimerkiksi sen, että ”kolme kertaa viisi on puolet kolmestakymmenestä” (EHU 4.1). Humen mukaan myös intuition avulla voidaan ymmärtää ideoiden välisiä suhteita (EHU 4.1). Tällöin olisi kyse sellaisesta ymmärrykseen perustuvasta kyvystä, joka on välitöntä mutta ei nojaa päättelyyn (Garrett 2015, 90).⁵⁰ Asiaintilojen välisten suhteiden selvittäminen perustuu puolestaan kokemukseen perustuvaan päättelyyn (EHU 4.6). Esimerkiksi aikaisemman kokemuksen perusteella voidaan päätellä, että ruoan syömisestä seuraa kylläisyyden tunne. Siinä missä ideoiden välisiä suhteita koskeva tieto on *apriorista* eli kokemuksesta riippumatonta, on asiaintiloja koskeva tieto *aposteriorista* eli kokemuksesta riippuvaa (Millican 2007, xxxvi).

Vaikuttaa siltä, että Hume huomioisi representaatioargumentissa ainakin implisiittisesti päättelyn, sillä motivaatioargumentin johtopäätöksessä hän esittää, että ”moraalin säännöt eivät ole [...] järkemme johtopäätöksiä” (THN 3.1.1.6).⁵¹ Lisäksi kun hän argumentin jälkeen tarkastelee, miten passiot voivat olla eräässä mielessä ristiriitaisia järjen kanssa, hän huomioi kausaalista suhdetta koskevan päättelyn, joka koskee välinettä tiettyyn päämäärään (THN 2.3.3.6; 3.1.1.12). Viitattaessaan moraalisten velvollisuuksien ja niiden mukaisen käyttäytymisen väliseen läheiseen yhteyteen hän puolestaan kysyy, ”voidaanko tätä

⁵⁰ Peter Millicanin mukaan intuition avulla voidaan ymmärtää esimerkiksi, että yksi lisätynä yhteen on yhtä suuri kuin kaksi tai että neliössä (engl. *square*) on neljä sivua (Millican 2007, xxxvi).

⁵¹ Kursivoinnit kirjoittajan.

koskaan odottaa *ymmärryksen päättelyistä* tai *johtopäätöksistä*, joilla ei itsellään ole otetta affekteista, eivätkä ne saa liikkeelle ihmisten aktiivisia voimia” (EPM 1.7).⁵² Myöhemmin samassa kappaleessa Hume esittää ”mikä on ymmärrettävää, mikä on ilmeistä, mikä on todennäköistä, mikä on tosi, saa ainoastaan ymmärryksen viileän hyväksynnän” (EPM 1.7). Edellä esitetyt huomiot näyttäisivät antavan tukea ajatukselle, että Hume ymmärtää representaatioargumentissa ”järjen” tai ”ymmärryksen” laajempaan kuin pelkästään epistemisenä asiana.

Representaatioargumentti osoittaa Humen mukaan, että ”tekojen meriitti ei johdu siitä, että ne ovat yhdenmukaisia järjen kanssa, eikä niiden moitittavuus siitä, että ne ovat sen vastaisia” (THN 3.1.1.10). Tarkastellessaan mainittua argumenttia ja perustellessaan sen merkitystä motivaatioargumentin kannalta hän toistaa hieman eri sanoin motivaatioargumentin:

[J]ärki ei voi koskaan *välittömästi* estää tai tuottaa mitään tekoa kiistämällä tai hyväksymällä sen, se ei voi olla moraalisesti hyvän ja pahan välisen erottelun lähde, jolla on todettu tuo vaikutus (THN 3.1.1.10).⁵³

On kiinnostavaa, että Hume käyttää nyt ilmaisua ”välittömästi”, sillä missään muissa motivaatioargumentin muotoiluissa hän ei sitä käytä.⁵⁴ Järki, toisin kuin moraalinen erottelu, ei voi ”välittömästi” saada aikaan mitään tekoa (vrt. motivaatiota) tai estää sitä kiistämällä tai hyväksymällä. Tämän takia moraalinen erottelu (vrt. moraaliarvostelma) ei voi perustua järkeen. Implisiittinen johtopäätös on, että maku ja sentimentti kykenee tekemään moraalisesti erottelun ja saamaan ”välittömästi” aikaan motivaation. Näkemys ”välittömästä” vaikutuksesta moraaliarvostelman ja motivaation välillä voidaan tietyin varauksin

⁵² Kursivoinnit kirjoittajan. Hume jatkaa: ”Ne löytävät totuuksia.” (EPM 1.7) On kiinnostavaa, että Hume tässä viittaa pelkästään ”totuuksiin” eikä totuusarvojen lisäksi esimerkiksi validisuuteen. ”Totuudet” näyttäisivät sisältävän myös päättelyjen validiuden.

⁵³ Kursivointi kirjoittajan.

⁵⁴ Ks. motivaatioargumentin eri muotoiluista esim. Cohon 2008, 86–87.

tulkita internalistiseksi suhteeksi. Tämän tulkinnan mukaan moraalialia koskeva sentimentti, joka erottaa moraalisesti hyvän ja pahan, sisältää arvostelman mukaisen motivaation, jolloin ”vaikutus” on ”välitön”. Tämä tulkinta olisi yhdenmukainen aiemmin esitetyn internalistisen tulkinnan kanssa.

Representaatioargumentissa Hume esittää, että järjen tuottamat uskomukset ovat representationaalisia ja joko tosia tai epätosia. Sen sijaan passiot, volitiot ja teot eivät ole representationaalisia eikä niillä ole tämän vuoksi totuusarvoa. Niihin liittyvä arviointi koskee ”hyvää” ja ”pahaa”, ”oikeata” ja ”vääää” tai ”hyveellisyyttä” ja ”paheellisuutta” (Sayre-McCord 2008, 306). Tästä seuraa Humen mukaan se, että passiot, volitiot ja teot eivät voi olla järjen tai niiden tuotosten vaikutuskohde. Jotta järki voisi vaikuttaa niihin, niiden pitäisi olla joko tosia tai epätosia.⁵⁵ Representaatioargumentti perustelee näin motivaatioargumentin toista premissiä eli sitä, miksi järki ei voi herättää passioita ja motivoida. Hume päättää argumenttia koskevan tarkastelunsa toteamalla, että ”järki on täysin tehoton eikä voi koskaan olla niin aktiivisen periaatteen kuin omatunto tai moraalialistin lähteenä” (THN 3.1.1.10). Asian voi ilmaista niin, että koska järkeen ei sisälly aktiivista periaatetta, eikä se voi myöskään herättää sitä, ei sen avulla voida tehdä moraaliarvostelmia eikä saada aikaan niiden mukaista motivaatiota.

Representaatioargumentin voidaan nähdä sisältävän käsitteellisen huomion, joka koskee järjen ja passioiden erilaisia ”luonteita” (vrt. Sayre-McCord 2008, 314). Cohon ilmaisee asian niin, että passiot ja teot kuuluvat väärään ”ontologiseen kategoriaan”, jotta ne voisivat olla tosia tai järkeviä (Cohon 2008, 20). Cohon pitää kuitenkin argumenttia irrelevanttina motivaatioargumentin toisen premissin kannalta, sillä vaikka järki kuuluisikin eri ”ontologiseen kategoriaan” kuin passiot ja teot, järki voisi siitä huolimatta vaikuttaa passioihin ja tekoihin (Cohon 2008, 20; vrt. Sayre-McCord 2008, 305). Garrettin mukaan sen

⁵⁵ Tähän voidaan lisätä vielä: loogisia tai epäloogisia ja yleisemmin järjen mukaisia tai niiden vastaisia (Cohon 2008, 20).

lisäksi, että representaatioargumentti tukee motivaatioargumentin toista premissiä, se osoittaa suoraan, miksi moraalinen erottelu ei voi perustua järkeen ilman, että siinä viitataan ”moraalin omaan erottuvaan motivoivaan kykyyn” (Garrett 2015, 250).

Yleisemmällä tasolla voidaan esittää, että motivaatioargumentti sisältää järjestä näkemyksen, joka osoittaa siihen sisältyvän puutteen – puutteen aktiivisesta periaatteesta. Tällaista näkemystä voisi kutsua *negatiiviseksi käsitykseksi järjestä*. Representaatioargumentti puolestaan sisältää näkemyksen siitä, mihin järki kykenee: muodostamaan representaatioita totuusarvoineen sekä arvioimaan esimerkiksi loogisuutta ja epäloogisuutta. Tätä voisi kutsua *positiiviseksi käsitykseksi järjestä*. Järjen positiivinen kyky ei kuitenkaan mahdollista vaikuttamista passiioihin ja motivaatioon, mikä estää sen, että järjen avulla voitaisiin tehdä moraaliarvostelmia.

Humen mukaan passiot voivat (eräässä mielessä) olla järjen kanssa ristiriidassa kahdella eri tavalla: Ensinnäkin silloin kun järki informoi jonkin sellaisen olemassaolosta, jota ei tosiasiallisesti ole olemassa. Toiseksi, kun järki esittää väärän tai puutteellisen välineen jonkin päämäärän saavuttamiseksi. (THN 2.3.3.6.) Esimerkkinä ensin mainitusta ”irrationaalisuudesta” on henkilö, joka siirtyy polkupyörällä tien reunaan antaen tilaa hälytysajoneuville, jonka äänen hän on kuullut. Hälytysajoneuvon ääni (joka aktivoi järjen representaation asiantiloista) saa aikaan passion (vireystilan nousu, hämmästys, pelko sekä päämäärän asettaminen) ja sen mukaisen toiminnan eli tien reunaan siirtymisen. Passio ja teko ovat kuitenkin tässä tapauksessa ”irrationaalisia”, sillä hälytysajoneuvon ääni ei tullutkaan pyöräilijän lähiympäristöstä, vaan radio-ohjelmasta, jota pyöräilijä kuunteli, ja joka oli uusinta kahden vuoden takaa.

Esimerkkinä toisesta passion ja teon ”irrationaalisuudesta” on henkilö, joka pyrkii lievittämään päänsärkyään (passion asettama tavoite). Järki löytää välineeksi kipulääkkeen nauttimisen. Henkilö kuitenkin uskoo virheellisesti vitamiinitabletin, joka muistuttaa kipulääketablettia, olevan kipua lievittävä tab-

letti, joka sisältää parasetamolia (järjen representaatio asiain-tiloista). Tämä saa henkilön nielemään vitamiinitabletin (teko), joka ei kuitenkaan edistä mitenkään tavoitteen saavuttamista eli päänsäryn lieventymistä.⁵⁶ Myös tässä tapauksessa henkilön teko voidaan nähdä "irrationaalisenä". Näissä kahdessa eri merkityksessä passiot voivat siis olla "järjenvastaisia". Hume tiivistää asian siten, että "passion täytyy olla väärän arvostel- man seurassa, voidakseen olla järjetön; eikä edes silloin se ole passio, oikein puhuen, joka on järjetön, vaan arvostelma" (THN 2.3.3.6).⁵⁷

Moraaliarvostelman tekemistä ajatellen järki luo parhaim- millaan kattavan ja totuudenmukaisen edustuman asiain-tiloista ja kausaalista suhteista. Humen mukaan järki on kyke- neväinen antamaan ohjeita, jotka koskevat tekojen hyödyllisiä tai haitallisia taipumuksia (EPM App 1.3). Hyödyllä (engl. *utility*) hän viittaa "ainoastaan pyrkimykseen tiettyyn päämäärään" (EPM App 1.3). Järki ei voi kuitenkaan yksinään saada aikaan moraaliarvostelmaa, sillä tämä edellyttää humanisuuden sen- timenttiä, joka "antaa etusijan hyödyllisille pyrkimyksille hai- tallisten sijaan" (EPM App 1.3). *Humaanisuuden sentimentissä* on kyse "tunteesta ihmiskunnan onnellisuuden puolesta tai mieli- pahasta sen kärsimystä kohtaan" (EPM App 1.3). Humen mu- kaan "järki ohjeistaa meitä usealla teon pyrkimyksellä, ja *humaa- nisuus* tekee eron suosiakseen niitä, jotka ovat hyödyllisiä ja hy- vää tekeviä" (EPM App 1.3). Humanisuuden sentimentti siis asettaa päämäärän moraalille toiminnallemme ja suosii järjen tarjoamista vaihtoehtoista niitä, jotka edistävät ihmiskunnan onnellisuutta. Humen mukaan järki ei voi koskaan asettaa ih- misen toiminnan päämääriä (EPM App 1.18). Hän antaa esimer- kin emotioiden merkityksestä päämäärän asettamisessa:

Kysy ihmiseltä, *miksi hän harjoittelee*; hän vastaa, *koska hän ha- luaa pysyä terveenä*. Jos sitten tiedustelet, *miksi hän haluaa ter- veyttä*, hän vastaa nopeasti, *koska sairaus on kivuliasta*. Jos viet

⁵⁶ Jättäkäämme tässä huomiotta mahdollinen plasebovaikutus.

⁵⁷ Hume viittaa lainauksessa arvostelmalla järjen muodostamaan kä- sityksen tai uskomuksen todellisuudesta.

tiedusteluasi pidemmälle, ja haluat perusteita sille, *miksi hän vihaa kipua*, on mahdotonta, että hän voisi koskaan antaa mitään vastausta. (EPM App 1.18.)

Artikkelissa esitetyn tulkinnan mukaan emootioon sisältyvä aktiivinen periaate ”merkitsee” kohteen, tässä tapauksessa terveyden, positiiviseksi asiaksi ja tekee siitä tavoittelemisen arvoisen päämäärän. Järki ohjeistaa erilaisilla hyödyllisillä ja haitallisilla vaihtoehdoilla. Emootio osoittaa harjoittelun hyödylliseksi päämäärää eli terveyttä silmällä pitäen.

Humen käsityksessä emootioiden ja järjen suhteesta *Treatisen* ja toisen *Enquiryyn* välillä pääasetelma on edelleen sama: järki on ”kykenemätön” tai ei-aktiivinen moraalia koskevan arvioinnin suhteen. *Enquiryssa* järjen asemaa avataan kuitenkin uudella, sovittavalla tavalla (ks. Baier 2011, 296).⁵⁸ Näin Hume selventää järjen roolia:

Mutta tasoittaakseen tietä tällaiselle sentimentille, ja antaakseen sen kohteelle sopivan arvostelman, huomaamme että on usein välttämätöntä, että sitä pitää edeltää paljon pohdintaa, hienojen erottelujen tekemistä, oikeiden johtopäätösten vetämistä, etäisten vertailujen muodostamista, monimutkaisten suhteiden tutkimista, ja yleisten tosiasioiden määrittelyä ja varmistamista (EPM 1.9).

Anette C. Baier viittaaakin osuvasti ”yhteistyötä tekeviin kumppaneihin”, kun hän viittaa toisessa *Enquiryssa* esitettyyn näkemykseen sentimentin ja järjen välisestä suhteesta (Baier 2011, 296). Edellä esitetty Humen kuvaus järjen roolista saattaa herättää kysymyksen, voisiko järjellä olla laaja-alaisempi kyvykkyys kuin minkä hän *Treatise*-teoksessaan järjelle suo. Voisiko järjen kyky jopa kurottua käytännölliselle puolelle (vrt. käytännöllinen järki)?⁵⁹ Näyttäisi kuitenkin siltä, että Humen

⁵⁸ Vrt. *Treatise*, jossa järki on ”passioiden orja”.

⁵⁹ Sayre-McCordin mukaan useat ovat tulkinneet Humea siten, että hän keinotekoisesti rajoittaa järjen toiminnan alaa ja jo lähtökohtaisesti hylkää ”idean todellisesta käytännöllisestä järjestä, joka liikuttaa yksilöä erilaisista premisseistä tekoon” (Sayre-McCord 2008, 303).

kuvaus sopii niihin raameihin, joita hän jo *Treatisessa* järjelle so-
vitti ja joita edellä on tarkasteltu: Humen haarukan mukainen
erottelu, jossa järki kykenee yhtäältä erottelemaan ideoiden vä-
lisiä suhteita ja toisaalta asiaintilojen välisiä suhteita, deduktiiv-
vinen ja induktiivinen päättely, kyky välineiden löytämiseen
erilaisiin passioiden osoittamiin päämääriin, hyötyjen ja haitto-
jen erottaminen (vrt. Sayre-McCord 2008, 318).⁶⁰

Moraalinen kognitivismi ja antirealism

Tässä artikkelissa on puolustettu internalistista näkemystä mo-
raaliarvostelman ja motivaation välisestä suhteesta, joka perus-
tuu tulkintaan aktiivisesta periaatteesta. Sayre-McCordin mu-
kaan Humen näkemyksen tulkitseminen internalismin perus-
ajatuksen mukaisesti, jossa moraaliarvostelman tekeminen
edellyttää emootiota, johtaa väistämättä moraaliseen nonkogni-
tivismiin (Sayre-McCord 2008, 311–312). *Moraalisen nonkogniti-
vism*in mukaan moraaliarvostelmat eivät ole kognitiivisia eli us-
komuksen kaltaisia mielentiloja, joilla on totuusarvo, vaan
eräänlaisia asenteita, jotka muistuttavat haluja sekä hyväksyn-
tää ja paheksuntaa (van Roojen 2024). Sayre-McCordin mukaan
nonkognitivismin mukainen tulkinta sopii kuitenkin huonosti
yhteen sen kanssa, mitä Hume *Treatisessä* kirjoittaa. Ensinnäkin
Sayre-McCord viittaa Humen näkemyksiin, joissa moraaliar-
vostelman ja motivaation välillä ei näyttäisi olevan välttämä-
töntä suhdetta (vrt. eksternalismi), ja joita tässä artikkelissa on
käsitelty ”järkeväen lurjuksen” tapauksen yhteydessä. Toiseksi
hänen mukaansa Hume näyttäisi ymmärtävän moraaliarvostel-
mat kognitivismin perusajatuksen mukaisesti: moraaliarvostel-
mat ovat aitoja uskomuksia, jotka ovat kuitenkin riippuvaisia

⁶⁰ Antti Kauppinen mukaan kantilaiset rationalistit ajattelevat, että jär-
jellä on laajempi toiminta-alue kuin Hume myöntää. Heidän mu-
kaansa on olemassa kolmas järkeilyn laji (demonstratiivisen ja kau-
saalisen päättelyn lisäksi) eli käytännöllinen järkeily, joka motivoi toi-
mijaa. Ei ole kuitenkaan aivan selvää, miksi motivoivaa prosessia tu-
lisi kutsua järkeilyksi ja miten järkeily voi asettaa toiminnallemme
päämääriä. (Kauppinen 2022, Hume-luku.)

mielen kapasiteetista tuntee hyväksyntää ja paheksuntaa (Sayre-McCord 2008, 312). *Moraalisen kognitivismin* mukaanhan moraaliarvostelmat ovat uskomuksia, jotka esittävät maailman tietynlaisena, ja representationaalisuudesta johtuen moraaliarvostelmat voivat olla tosia tai epätosia (van Roojen 2015, 14).⁶¹

Sayre-McCordin esittämä tulkinta on yksi mahdollinen ratkaisu *moraaliseen ongelmaan* (engl. *The Moral Problem*), jonka Michael Smith (1994, 12) on tehnyt tunnetuksi (vrt. Radcliffe 2018, 137–138). Sayre-McCordin mukaan moraaliarvostelmat ovat uskomuksia, jotka koskevat objektiivisia asiointiloja (moraalinen kognitivismi + objektivismi). Toiseksi uskomukset ja halut ovat erillisiä olemassaolon muotoja, ja motivaatio edellyttää halua ja väline-päämääräuskomusta (humelainen motivaatioteoria). Tästä Sayre-McCord katsoo seuraavan, että moraaliarvostelmasta ei välttämättä seuraa motivaatiota (eksternalismi). Perinteinen standardinomainen tulkinta Humen näkemysistä on puolestaan ollut, että moraaliarvostelmat eivät ole uskomuksia, vaan eräänlaisia haluja sisältäviä asenteita (nonkognitivismi). Tämän näkemysmuutoksen mukaan moraaliarvostelmasta seuraa välttämättä sen mukainen motivaatio (internalismi), joka on yhdenmukainen humelaisen motivaatioteorian kanssa. (Ks. tällaisesta tulkinnasta esim. Mackie 1980, 52–53.)

Entä onko artikkelissa hahmotettua näkemystä Humen sentimentalismista mahdollista yhdistää uskottavasti kognitivismiin (aktiivinen periaate + internalismi + kognitivismi)? Hume esittää *Treatisessa*, että moraali ”ei koostu mistään tosiasiaista, joka voidaan löytää ymmärryksen avulla” (THN 3.1.1.26). Tästä saa helposti sellaisen käsityksen, että moraaliset ominaisuudet ovat tietokykyimme ulottumattomissa – tai jopa, ettei niitä yksinkertaisesti ole olemassa. Katkelman perusteella Humen näkemys moraalisen ajattelun luonteesta tosiaan näyttäisi edustavan nonkognitivismia. Hän kuitenkin jatkaa:

Ota mikä tahansa teko, jonka myönnetään olevan paheellinen: Harkittu murha, esimerkiksi. Tarkastele sitä kaikissa

⁶¹ Jatkossa näihin näkemysmuutoksiin viitataan lyhyesti nonkognitivismina ja kognitivismina.

valoissa, ja katso jos voit löytää sitä tosiasiaa, tai todellista olemassaoloa, jota kutsut *paheeksi*. Millä tahansa tavalla sen teetkin, löydät vain tiettyjä passioita, motiiveja, volitioita ja ajatuksia. Tapauksessa ei ole muita tosiasioita. Pahuus pake-nee täysin sinua, niin kauan kuin tarkastelet kohdetta. Et voi koskaan löytää sitä, ennen kuin käännät reflektiosi omaan rintaasi ja löydät paheksunnan sentimentin. Tässä on tosi-asia; mutta se on tunteen kohde, ei järjen. Se sijaitsee sinussa, ei kohteessa. Joten kun julistat minkä tahansa teon tai luon-teen olevan paheellinen, et tarkoita mitään muuta kuin sitä, että luontososi rakenteen takia sinulla on syytöksen tunne tai sentimentti, kun sitä kontemploit. Sen vuoksi pahetta ja hy-veltä voidaan verrata ääniin, väreihin, kuumaan ja kylmään, jotka nykyfilosofian mukaan eivät ole kohteiden laatuja, vaan mielessä olevia havaintoja. (THN 3.1.1.26.)

Viitatessaan pahuuden ilmenemiseen, Hume kertoo, että kyse on tosiasiasta, ”mutta se on tunteen kohde, ei järjen”. Tämän perusteella näyttäisi siltä, että voimme tietää arvostelman objektiin kohdistuvan sentimentin avulla moraaliarvostel- miemme totuusarvoja, mikä mahdollistaa kognitivistisen Hume-tulkinnan. Viitatessaan paheellisuuden tosiasiana Hume toki esittää, että ”se sijaitsee sinussa, ei objektissa”. Hume ei tässä kuitenkaan tarkoita, että pahuus sijaitsee teon havaitsijassa, vaan että kyseinen ominaisuus esiintyy mie- lemme näyttämöllä liitettyinä mainitun teon tekijään. Hänen mukaansa ”pahetta ja hyvettä saatetaan verrata ääniin, väreihin, kuumaan ja kylmään, jotka nykyfilosofian mukaan eivät ole ob- jekteissa olevia laatuja, vaan mielessä olevia havaintoja” (THN 3.1.1.26). Hume viittaa tässä useaan 1600-luvun filosofin teke- mään erotteluun, johon John Locke viittaa ”primäärisinä ja se- kundäärisinä kvaliteetteina” (Sturgeon 2011, 524). Moraaliset ominaisuudet ovat tämän erottelun mukaan sekundäärisiä kva- liteetteja, jotka mieleemme yhdistää esimerkiksi havaitse- maamme tietyn ihmisen tekoon. Sekundäärinen kvaliteetti näyttäisi syntyvän, kun moraalinen sentimentti aktiivisen peri- aatteen pohjalta ”merkitsee” arvostelman objektin hyveelliseksi tai paheelliseksi.

Humen näkemysten tai niitä koskevien tulkintojen pohjalta voidaan päätyä ajatukseen, että me voimme tietää moraaliarvostelmien totuusarvoja, vaikka moraaliset ominaisuudet ovat (vain) sekundäärejä. Toisin sanoen Humeen sentimentalismi olisi paitsi yhdenmukainen kognitivismin kanssa, se edustaisi ontologisesti tietynlaista moraalista antirealismia. Tämän *moraalisen antirealism*in muodon mukaan moraalisia ominaisuuksia on kyllä olemassa, mutta ne eivät ole olemassa objektiivisesti moraalirealismiin edellyttämällä tavalla (Cohon 2008, 126). *Moraalisella realismilla* ymmärretään tässä näkemystä, jonka mukaan on olemassa moraalisia ominaisuuksia, jotka ovat ihmismielestä ja käytänteistä riippumattomia (ks. Sayre-McCord 2023; Olson 2011, 208). Käsityksen mukaan moraaliarvostelmat ovat tosia, mikäli ne esittävät moraaliset tosiasiat oikein ja epätosia mikäli ne eivät tässä onnistu. Lisäksi moraalirealismiin liitetään ehto, että ainakin osan moraaliarvostelmista tulee olla tosia. (Sayre-McCord 2023.) Hume selkeästi kieltää realistisen käsityksen edellä esitetyssä *Treatise*-teoksen sitaatissa ja kirjoittaessaan *The Sceptic* -esseessään, että ”mikään ei ole itsessään arvokasta, halveksittavaa, haluttavaa tai vihattavaa, kaunista tai epämuodostunutta; vaan nämä ominaisuudet heräävät erityisesti ihmisen sentimentin ja affektin rakenteesta ja kokoonpanosta” (Hume 2008, 97; ks. myös Olson 2011, 208). Humeen sentimentalistisen näkemyksen mukaan moraali on subjektiivista, mutta sen lisäksi se on jotakin enemmän.

Hume lanseeraa toisessa *Enquiry*ssa käsitteen *humaanisuuden sentimentti*,⁶² joka on hyveen tunnistava moraalinen sentimentti (Baier 2011, 307). Humaanisuuden sentimentti syntyy, kun toimija irtautuu ”yksityisestä ja erityisestä” (engl. *private and particular*) näkökulmastaan ja tarkastelee arvostelman objektia ”yleisestä näkökulmasta” (engl. *common point of view*) (EPM 9.6). Kyseiseen emootioon pohjautuva moraaliarvostelma ”liikuttaa ihmisrakenteen universaalia periaatetta”, johon (lähes)

⁶² Hume käyttää myös ilmaisua ”humaanisuuden affekti” (ks. esim. EPM 9.6).

koko ihmiskunta jossain määrin yhtyy.⁶³ Hume toteaaakin, että ”yhden ihmisen humanisuus on jokaisen ihmisen humanisuutta, ja sama objekti koskettaa tätä passiota kaikissa ihmisolennoissa”. (EPM 9.6.) Moraaliin liittyvät sentimentit eivät ole ainoastaan subjektiivisia, vaan *intersubjektiiivisia* (Cohon 2008, 126). Sen lisäksi, että humanisuuden sentimentin tulee olla jaettu, kun on kyse samasta moraaliarvostelman kohteesta, tulee sen olla yleispätevä. Humen mukaan kyseisen emootion tulee olla ”niin yleinen ja kattava”, että se ulottuu koskemaan koko ihmiskuntaa (EPM 9.5).⁶⁴

⁶³ Hume on aikaisemmin todennut, että ”jokainen ihminen, tai useimmat ihmiset” jakavat humanisuuden sentimenttiin perustuvan moraaliarvostelman (EPM 9.5). Hänen mukaansa on siis olemassa ihmisiä, jotka eivät syystä tai toisesta tähän kykene.

⁶⁴ Baier viittaa edellä mainittuihin kahteen ehtoon kaksoisvaatimuksen nimellä ja esittää kiinnostavasti, että ”humanisuuden sentimentti” muistuttaa Jean-Jacques Rousseau’n ”yleistahtoa” (Baier 2011, 307). Humen rajattua näkökulmaa moraaliin voidaan tietenkin arvostella ja ehdottaa moraaliseen tarkasteluun laajempaa näkökulmaa. Baierin mukaan Humen näkökulma moraaliin on ”häpeilemättömästi humanistinen ja ne, jotka haluavat ’ekologisemman’ ja vähemmän ’lajikeskeisen’ version, pärjäävät hyvin kääntyessään mieluummin Shaftesburyn kuin Humen suuntaan inspiraatiota hakiessaan” (Baier 2011, 309). Vaikka Humen versio moraalista on ”humanistinen” niin se kyllä antaa mahdollisuuden ”ekologisemmallekin” näkökulmalle. ”Humanistinen” voidaan tässä ymmärtää kaksiselitteisenä käsitteenä. Ensinnäkin se on ”humanistinen” siksi, että se perustuu ihmislouontoon ja sen mahdollistamiin kykyihin. Toiseksi se on sitä, koska moraalien kohteena nähdään pelkästään ihminen tai ihmiskunta. Tätä puolta ”humanisuudesta” voidaan kehittää siten, että moraalien kehää ulotetaan laajemmalle huomioiden ihmiskunnan lisäksi muun muassa muut eläimet ja mahdollisesti ekosysteemit. Näkisin, että Humen näkemys moraaliarvostelman tekemisestä ei sisälly mitään periaatteellista tekijää, joka estäisi ottamasta laajempaa näkökulmaa moraaliin. Emootioiden ja järjen yhteistyö, sellaisena kuin Hume sen hahmottaa, näyttäisi mahdollistavan tällaisen laajennuksen. Tämän seurauksena humanisuuden sentimentin sijaan voisikin käyttää nimitystä *moraalinen sentimentti*. Hume käyttääkin tätä käsitettä toisessa

Tässä yhteydessä voidaan vielä palata lyhyesti järkevän lurjuksen tapaukseen ja esittää muutama tarkentava kysymys. Ensinnäkin, kykeneekö ”lurjus” tarkastelemaan asioita sellaisesta yleisestä näkökulmasta, jota moraaliarvostelman tekeminen edellyttää? Toiseksi, herääkö hänessä humanisuuden sentimentti, jonka tulee olla jaettavissa muiden kanssa, jotka tarkastelevat samaa kohdetta? Kolmanneksi, täyttyykö moraaliarvostelmassa universaalisuuden vaatimus? Nämä kysymykset ja niihin esitetyt uskottavat vastaukset auttavat syventämään ”järkevän lurjuksen” tapauksen analysointia.

Humen käsitykseen moraalin luonteesta liittyy kolme haastetta, jotka koskevat representationaalisuutta. Ensinnäkin hänen mukaansa sentimentit eivät ole representationaalisia, eli ne eivät edusta mitään, toisin kuin esimerkiksi ideamme kissasta, jolloin niillä ei voi olla totuusarvoa. Mikäli sentimentit eivät edusta mitään, niin miten niihin perustuvilla moraaliarvostelmilla voi olla totuusarvo? Don Garrett esittää tähän ongelmaan ratkaisun: ”Vaikka moraaliset sentimentit – moraalisen hyväksynnän tai paheksunnan vaikutelmat – eivät ole itsessään tosia tai epätosia, predikatiiviset moraaliarvostelmat, jotka käyttävät moraalikäsitteitä yhdessä arvostelman standardin kanssa, selvästi ovat” (Garrett 2015, 278). Garrett viittaa ”arvostelman standardilla” ihanteelliseen näkökulmaan, josta Humen mukaan moraaliarvostelman tekeminen tulisi tapahtua eli kyse on ”vakaasta ja yleisestä näkökulmasta” (THN 3.3.1.15), joka korjaa erilaiset arvostelman vääristymät (Garrett 2015, 121).

Edellä esitetystä näyttäisi kuitenkin seuraavan toinen haaste: jos moraaliarvostelmat ovat representationaalisia, niin voiko järki (tai sen tuotokset, kuten uskomukset) sittenkin vaikuttaa niihin? Kiinnostavaa on, että Hume ei *Treatise*-teoksessaan mainitse mitään moraalin representationaalisuudesta, kun taas toisessa *Enquiry*-teoksessaan hän viittaa ”paheen epämuodostu-

*Enquiry*ssa (EPM 9.9), joskin sen sisältö on silloin humanisuuden sentimentin mukainen rajoittuen ihmiskuntaan.

man ja hyveen kauneuden representaatioihin” (EPM 1.7) ja kirjoittaa ”oikean ja väärän mielikuvista” (EPM 1.2).⁶⁵ Ehkä tähän haasteeseen voidaan vastata siten, että jos sekä moraaliarvostelmat että järki ovat representationaalisia, niin ne kuuluvat kuitenkin eri kategorioihin. Järjen arvostelmien kohdalla voidaan viitata rationaalisuuteen (esimerkiksi koskien välineitä tiettyyn päämäärään) ja loogisuuteen, kun taas moraaliarvostelmien kohdalla voidaan viitata hyveellisyyteen ja paheellisuuteen, moraalisesti hyvään ja pahaan sekä moraalisesti oikeaan ja väärään. Näin ollen järki ei voi edelleenkaan vaikuttaa emotioihin ja motivaatioon. Sama koskisi totuusarvoja eli järjen alaan liittyvät totuusarvot kuuluvat eri kategoriaan kuin moraalin alaan kuuluvat, jolloin ensin mainitut eivät voisi vaikuttaa jälkimmäisiin.

Kolmantena haasteena on, että jos emotiot, kuten sentimentit, eivät ole representationaalisia niin kuin Hume esittää, ne eivät voi olla myöskään intentionaalisia. Prinz kuvaa asiaa seuraavasti:

[Hume] esittää, että emotioilta puuttuu merkitys tai intentionaalisuus. Ne eivät ole representationaalisia. Aistivaikutelmat edustavat maailman piirteitä. Emotiot eivät edusta mitään. Ne ovat vain tietynlaisia tunteita. [...] Aistimuksen laukaisema ilo ei muistuta [...] aistimusta millään tavalla. (Prinz 2007, 53.)

Prinzin mukaan Humen näkemyksen taustalla saattaa olla 1700-luvun näkemys representationaalisuuden yhteydestä samankaltaisuuteen. Tuolloin havainnon ulkoisen syyn ja sisäisen mielikuvan (idean) välillä ajateltiin olevan isomorfinen suhde. (Prinz 2007, 53.) Prinz näyttäisi tarkastelussaan samastavan intentionaalisuuden ja representationaalisuuden.⁶⁶ Tämä ei kuitenkaan vaikuttaisi olevan Humen tarkoitus. Emotiot

⁶⁵ On huomionarvoista, että Hume ei toista EPM:ssä representaatioargumenttia, mutta esittää viisi muuta vasta-argumenttia rationalismia vastaan (ks. EPM App 1.4–1.21)

⁶⁶ John Biro (2009, 63) näyttäisi tekevän samoin.

voivat nimittäin olla suuntautuneita tiettyihin objekteihin, vaikka ne eivät olisikaan representationaalisia. Aiemmin esitetyn tulkinnan perusteella emootiot eivät ole vailla merkitystä tai intentionaalisuutta. Emootioiden voidaan ajatella suuntautuvan kohteisiinsa osittain aktiivisen periaatteen ansiosta, joka mahdollistaa objektien arvioinnin, päämäärien asettamisen ja motivaation. Kuten on aikaisemmin käynyt ilmi, tarvitsemme sentimenttejä ”kyetäksemme *merkitsemään* [mark] eron niiden [hyveen ja paheen] välillä” (THN 3.1.2.1). Aktiiviseen periaatteeeseen liitetty ”merkitseminen” on selkeä osoitus emootioiden intentionaalisuudesta. Emootiot eivät kuitenkaan ole Humeen mukaan representationaalisia, koska tämä piirre ei kuulu niiden olemukseen. Radcliffe valaisee asiaa näin:

Passioilla on kohteensa, mutta ne eivät edusta kohteitaan seuraavasta syystä. Mieli ilmaisee ”objektisuuntautuneisuutta” motivoivien passioiden takia, passioiden ei tarvitse edustaa (eivätkä ne edusta) [...] kohteita tai kohteiden ideoita, joihin se kohdistaa mielen. Kukaan ei sanoisi, että mielihyvä tai kipu edustaa kohdetta, joka aiheuttaa mielihyvän tai kivun tunteen, ja kuitenkin on uskottavaa ajatella, että voimme motivoitua näiden tunteiden mukaan objekteja kohti ja pois niistä. (Radcliffe 2018, 99.)

Edellä esitetty antirealismien mukainen tulkinta vastaa kantaa, jota Mark van Roojen kutsuu *minimaaliseksi realismiksi* (van Roojen 2015, 15). Ensiksikin, kyseisen käsityksen mukaan moraaliarvostelmat ovat representationaalisia. Toiseksi, on olemassa ominaisuuksia, jotka vastaavat moraaliarvostelman sisältämiä predikaatteja niin, että nämä palvelevat osana arvostelman sisältöjä. Kolmanneksi, ainakin jotkut moraaliarvostelmat ovat tosia, eli toisin sanoen asiat, joihin moraaliarvostelmat viittaavat, ovat kuten arvostelmissa esitetään. (van Roojen 2015, 14.) Minimaalinen realismi on van Roojen mukaan minimaalista, koska siinä ei sitouduta esitettyjen ominaisuuksien osalta ”järeisiin metafyyssisiin väitteisiin” tai ”ei-subjektiivisiin tai reaktioista riippumattomiin ominaisuuksiin” (van Roojen 2015, 14).

Hänen mukaansa minimaalinen realismi on varsin luonnollinen näkemys moraalista. Samat piirteet, jotka tekevät realismista uskottavan ”punaiselle” ja ”pyöreälle”, toistuvat, kun puhumme ja ajattelemme esimerkiksi hyvyyttä, pahuutta, oikeellisuutta ja vääryyttä. (van Roojen 2015, 15.) Van Roojen esittämä käsitys minimaalisesta realismista näyttäisi vastaavan sitä tulkintaa, joka edellä on esitetty Humen metaetiikkaa koskevista näkemyksistä.

Lopuksi

Artikkelissa on tarkasteltu Humen rationalismia vastaan suunnattua motivaatioargumenttia ja esitetty siitä tulkinta, joka nojaa aktiivisesta periaatteesta esitettyyn analyysiin. Siinä emotioneihin sisältyvän aktiivisen periaatteen ajatellaan mahdollistavan moraaliarvostelmaa koskevan arvioinnin ja tuovan mukanaan moraaliarvostelman mukaisen motivaation, eli kyse on tietynlaisesta internalismista. Tämä tulkinta siirtää motivaatioargumentin painopistettä itse motivaatiosta arviointiin ja luo sitä kautta toivottavasti uudenlaisen näkökulman argumentin tarkasteluun sekä antaa lisäperusteen internalistiselle tulkinnalle. Internalismi on artikkelissa liitetty kognitivismiin ja anti-realismiin sekä minimaaliseen realismiin (moraali on todellista, mutta se ei ole ihmisen psykologisista ja muista kyvyistä riippumatonta).

Hume sitoo moraalisten erottelujen tekemisen ihmisluontoon kertoessaan, että se ”riippuu jostakin sisäisestä aistista tai tunteesta, jonka luonto on tehnyt universaaliksi koko lajiin nähden” (EPM 1.9). Samalla hän ikään kuin ennakoii sitä, mikä myöhemmin opitaan tuntemaan perustunteina eli emotioneina, jotka ovat yhtäältä synnynnäisiä ja toisaalta universaaleja (ks. D’Arms & Jacobson 2010, 585–586). Koska moraalilla on Humen mukaan perusta ihmisluonnossa, tekee se siitä tietystä mielessä kontingenttia. Hume esittääkin, että ”kun ihmissydän koostuu samoista perustekijöistä kuin tällä hetkellä, se ei tule koskaan olemaan täysin välinpitämätön yleistä hyvää kohtaan, eikä

myöskään täysin ilman luonteiden ja tapojen taipumuksiin liittyviä vaikutuksia” (EPM 9.6). Näin ollen, jos ihmisluonto nykyisestä muuttuisi, niin myös moraalin vaatimukset saattaisivat muuttua.

Emootioiden takia moraaliarvostelmat ovat subjektiivisia, mutta niihin liittyvä humanisuuden kaksoisvaatimus (emootioiden jaettavuus ja arvostelmien universaalisuus) tekee niistä myös intersubjektiivisia ja tässä mielessä objektiivisia. Vaikka Hume rajaa varsin tiukasti järjen kykyjä (järjen rooli on instrumentaalinen ei käytännöllinen), on sillä kuitenkin oma rakentava roolinsa moraaliarvostelman tekemisessä. Hänen myöhempi sovitteluva ajatus sentimenttien ja järjen yhteistyöstä piirtää niistä kuvaa toisiaan täydentävinä kumppaneina (vrt. Baier 2011, 296).⁶⁷

Turun yliopisto

Kirjallisuus

- Baier, Annette C. (2011). "Enquiry concerning the Principles of Morals: Incomparably the Best?" Teoksessa E. Radcliffe (toim.), *A Companion to Hume*. Malden MA ja Oxford: Wiley-Blackwell, 293–320.
- Beauchamp, Tom L. (1998). "Editor's Introduction". Teoksessa T. Beauchamp (toim.), *David Hume, An Enquiry concerning the Principles of Morals*. Oxford: Oxford University Press, 7–53.
- Ben-Ze'ev, Aaron (2010). "The Thing Called Emotion". Teoksessa P. Goldie (toim.), *The Oxford Handbook of Philosophy of Emotion*. Oxford: Oxford University, 41–62.
- Biro, John (2009). "Hume's New Science of the Mind". Teoksessa D. Norton & J. Taylor (toim.), *The Cambridge Companion to Hume*. New York: Cambridge University Press, 40–69.

⁶⁷ Kiitän Marko Ahteensuuta, Juha Räikkää, *Ajatuksen* kahta anonyymiä arvioijaa ja julkaisun toimitusta asiantuntevista ja rakentavista kommentteista sekä korjaus ehdotuksista.

- Björnsson, Gunnar, Strandberg, Caj, Francén Olinder, Ragnar; Eriksson, John & Björklund, Fredrik (2015). "Motivational Internalism: Contemporary Debates". Teoksessa G. Björnsson, C. Strandberg, R. Francén Olinder, J. Eriksson & F. Björklund (toim.), *Motivational Internalism*. New York: Oxford University Press, 1–20.
- Brink, David O. (1997). "Moral Motivation", *Ethics* 108, 4–32.
- Brown, Charlotte R. (2011). "Hume on Moral Rationalism, Sentimentalism and Sympathy". Teoksessa E. Radcliffe (toim.), *A Companion to Hume*. Malden MA ja Oxford: Wiley-Blackwell, 219–239.
- Cohon, Rachel (2008). *Hume's Morality: Feeling and Fabrication*. New York: Oxford University Press.
- Damasio, Antonio (1994). *Descartes' Error. Emotion, Reason and the Human Brain*. Lontoo: Avon Books.
- Damasio, Antonio (1999). *Tapahtumisen tunne*. Helsinki: Terra Cognita.
- Damasio, Antonio (2010). *Self Comes to Mind: Constructing the Conscious Brain*. Lontoo: Vintage Books.
- Dancy, Jonathan (1993). *Moral Reasons*. Oxford: Blackwell.
- D' Arms, Justin & Jacobson, Daniel (2010). "Demystifying Sensibilities: Sentimental Values and the Instability of Affect. Teoksessa P. Goldie (toim.), *The Oxford Handbook of Philosophy of Emotion*. Oxford: Oxford University, 585–613.
- Deigh, John (2010). "Concepts of Emotions in Modern Philosophy and Psychology". Teoksessa P. Goldie (toim.), *The Oxford Handbook of Philosophy of Emotion*. Oxford: Oxford University, 17–40.
- Falk, Werner D. (1945). "Obligation and Rightness", *Philosophy*, 20 (76), 129–147.
- Falk, Werner D. (1947–1948). "'Ought' and Motivation", *Proceedings of the Aristotelian Society*, 48, 111–138.
- Filosofilexikonet* (1988). P. Lübcke (toim.). Tukholma: Forum.
- Frankena, William K. (1958). "Obligation and Motivation in Recent Moral Philosophy." Teoksessa A. I. Melden (toim.) *Essays in Moral Philosophy*. Seattle: University of Washington Press, 12–23.
- Frijda, Nico H. (2014). "Impulsive Action and Impulse Control". Teoksessa J. Dębiec, M. Heller, B. Brożek & J. LeDoux (toim.), *The Emotional Brain Revisited*. Krakova: Copernicus Center Press, 199–222.
- Garrett, Don (2015). *Hume*. New York: Routledge.
- Greenspan, Patricia (1995). *Practical Quilt: Moral Dilemmas, Emotions, and Social Norms*. New York ja Oxford: Oxford University Press.
- Hare, Richard M. (1952). *The Language of Morals*. Oxford: Clarendon Press.

- Hume, David (2007/1739–1740). *A Treatise of Human Nature. The Clarendon Edition of The Works of David Hume*. D. Norton & M. Norton (toim.). Oxford: Oxford University Press. [THN]
- Hume, David (2007/1745). *A Letter from a Gentleman to his Friend in Edinburgh*. Teoksessa *A Treatise of Human Nature. The Clarendon Edition of The Works of David Hume*. D. Norton & M. Norton (toim.). Oxford: Oxford University Press. [Letter]
- Hume, David (2007/1748). *An Enquiry concerning Human Understanding*. P. Millican (toim.) Oxford: Oxford University Press. [EHU]
- Hume, David (1998/1751). *An Enquiry concerning the Principles of Morals*. T. Beauchamp (toim.). Oxford: Oxford University Press. [EPM]
- Hume, David (2007/1757). *A Dissertation on the Passions and the Natural History of Religion*. T. Beauchamp (toim.). Oxford: Oxford University Press. [DP]
- Hume, David (2008). *Selected Essays*. S. Copley & A. Andrew (toim.). Oxford: Oxford University Press.
- Kauppinen, Antti (2022). "Supplement to Moral Sentimentalism, Antirationalist Arguments", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Toim. E. N. Zalta. <https://plato.stanford.edu/archives/spr2022/entries/moral-sentimentalism/supplement1.html>
- Loukonen, Jaakko (2016). *Moraalimotivaation ongelma ja haaste eksternalismille*. Turku: Turun yliopisto. (Lisensiaatintutkimus)
- Mackie, J. L. (1980). *Hume's Moral Theory*. Lontoo: Routledge.
- Millican, Peter (2007). "Introduction". Teoksessa *An Enquiry concerning Human Understanding*. P. Millican (toim.). Oxford: Oxford University Press, Oxford, ix–lxv.
- Moors, Agnes, Ellsworth, Phoebe C., Scherer, Klaus R. & Frijda, Nico H. (2013). "Appraisal Theories of Emotion: State of the Art and Future Development", *Emotion Review*, 5 (2), 119–124.
- Mulligan, Kevin (2010). "Emotions and Values". Teoksessa P. Goldie (toim.), *The Oxford Handbook of Philosophy of Emotion*. Oxford: Oxford University, 475–500.
- Nichols, Shaun (2008). "Sentimentalism Naturalized". Teoksessa W. Sinnott-Armstrong (toim.) *Moral Psychology, Volume 2: The Cognitive Science of Morality: Intuition and Diversity*. Cambridge, Mass. ja Lontoo: Bradford Book, The MIT Press, 255–274.
- Oatley, Keith, Keltner, Dacher & Jenkins, Jennifer M. (2006). *Understanding Emotions*. Malden, Oxford & Victoria: Blackwell Publishing.

- Olson, Jonas (2011). "Förnuft och känsla: Humes metaetik". Teoksessa R. Callergård (toim.), *Förnuft, känsla och moral: Perspektiv på David Hume*. Tukholma: Thales, 197–216.
- Olson, Jonas (2018). "Humes sentimentalism - inte nonkognitivismen", *Filosofisk tidskrift* 3, 72–83.
- Olson, Jonas (2021). "Hume's sentimentalism: Not non-cognitivism", *Belgrade Philosophical Annual*, 34, 95–111. DOI: <https://doi.org/10.5937/BPA2134095O>
- Prinz, Jesse (2007). *The Emotional Construction of Morals*. Oxford: Oxford University Press.
- Prinz, Jesse (2015). "An Empirical Case for Motivational Internalism". Teoksessa G. Björnsson, C. Strandberg, R. Francén Olinder, J. Eriksson & F. Björklund (toim.), *Motivational Internalism*. New York: Oxford University Press, 61–84.
- Radcliffe, Elisabeth S. (2006). "Moral internalism and moral cognitivism in Hume's metaethics", *Synthese* 152, 353–370.
- Radcliffe, Elisabeth S. (2008). "Reason, Morality, and Hume's 'Active Principles': Comments on Rachel Cohon's *Hume's Morality: Feeling and Fabrication*." *Hume Studies* 34 (2), 267–276.
- Radcliffe, Elisabeth S. (2018). *Hume, passion, and action*. Oxford: Oxford University Press.
- Radcliffe, Elisabeth S. (2021). "The Nature of Morals Founded on the Human Fabric". Teoksessa E. Kroeker & W. Lemmens (toim.), *Hume's An Enquiry Concerning the Principles of Morals: A Critical Guide*. Cambridge University Press, 13–32. DOI: <https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1017/9781108525497>
- Radcliffe, Elisabeth S. (2022). *Hume on the Nature of Morality*. Cambridge University Press. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781108587952>
- Rosati, Connie S. (2016). "Moral Motivation", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Toim. E. N. Zalta. <https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/moral-motivation/>
- Sayre-McCord, Geoffrey (2008). "Practical Morality and Inert Reason". Teoksessa R. Shafer-Landau (toim.), *Oxford Studies in Metaphysics*. Oxford: Oxford University Press, 299–320.
- Sayre-McCord, Geoff (2023). "Moral Realism", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Toim. E. N. Zalta & U. Nodelman. <https://plato.stanford.edu/archives/win2023/entries/moral-realism/>
- Smith, Michael (1994). *The Moral Problem*. Oxford: Blackwell.

- Stout, Rowland (2005). *Action*. Chesham: Acumen.
- Sturgeon, Nicholas L. (2011). "Hume's Metaethics: Is Hume a Moral Noncognitivist?" Teoksessa Radcliffe E. S. (toim.), *A Companion to Hume*. Malden MA ja Oxford: Wiley-Blackwell, 513–528.
- Svavarsdóttir, Sigrún (2006). "How Do Moral Judgments Motivate?" Teoksessa J. Dreier (toim.), *Contemporary Debates in Moral Theory*. Malden, Oxford ja Victoria: Blackwell Publishing, 163–181.
- Tiberius, Valerie (2015). *Moral Psychology: A Contemporary Introduction*. New York: Routledge.
- van Roojen, Mark (2015). *Metaethics: A Contemporary Introduction*. New York: Routledge.
- van Roojen, Mark (2024). "Moral Cognitivism vs. Non-Cognitivism", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Toim. E. N. Zalta & U. Nodelman. <https://plato.stanford.edu/archives/sum2024/entries/moral-cognitivism/>